
”KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja
Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna 16.5.2012

Tarja Sassi

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijä	Tarja Sassi	Vuosi 2012
Työn nimi	” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..” Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tutkittiin Vankien omaiset VAO ry:n jäsenten kokemuksia tilanteessa, jossa läheinen on rangaistusjärjestelmän toimenpiteiden kohteena. Tavoitteena oli tuottaa tietoa VAO ry:lle sekä palvelujärjestelmälle. Työn tarkoituksena oli selvittää, mikä on rangaistusta suorittavan läheisen tilanne, millaisia odotuksia ja tuen tarpeita heillä on sekä millaisia kokemuksia heillä on VAO ry:n toiminnasta.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus käsittelee vankeinhoidon perhetyötä Suomessa ja vankeusrangaistuksen sekä vertaisryhmätoiminnan vaikutuksia läheisille. Tutkimusaineisto koostui Vankien omaiset VAO ry:n jäsenille tehdystä kyselystä. Kysely lähetettiin 132 vastaanottajalle. Vastausprosentti oli 67 %, mitä voidaan pitää kyselytutkimuksessa varsin korkeana vastausprosenttina ja kertovan kyselyn tärkeydestä kohderyhmälle.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että suurin osa VAO ry:n jäsenistä eli 65 % on vankien vanhempia. Vanhempien osuus aiemmissa vastaavissa tutkimuksissa on ollut hyvin pieni. Näin ollen tulosten valossa voi katsoa, että vastaajien tuen tarpeet eivät ole tulleet tähän mennessä riittävästi esille. Vastaajat kokivat saaneensa tukea yhteiskunnan palvelujärjestelmältä heikosti tilanteessa, jossa läheisen pidätys oli tapahtunut, ja tilanne oli akuutti.

Perheenjäsenen rikosprosessi koettiin kriisinä ja läheiset olivat samankaltaisen kriisituen tarpeessa kuin muunlaisen onnettomuuden kohdatessa perhettä. Vankilan olosuhteisiin ja käytäntöihin liittyvä tiedonpuute sekä vankilan ja poliisin virkamiesten läheisiin liittyvä kohtelu koettiin tutkimuksen mukaan raskaaksi. Erityisen kuormittavana koettiin ympäristön ja muiden ihmisten suhtautuminen ja leimautuminen. Sen sijaan VAO ry:n toiminta vastasi tutkimustulosten mukaan erittäin hyvin läheisten tuen tarpeeseen.

Avainsanat vankien läheiset, vanki, vertaistuki, tuki, tuen tarve, sosiaalinen verkosto

Sivut 47 s, + liitteet 9 s

Author	Tarja Sassi	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Experiences of Prisoners' Close Relatives of the Need for Support and of the Organisation of Prisoners' Relatives (VAO)	

ABSTRACT

The thesis deals with the experiences of the members of the Prisoners' Relatives (VAO) in a situation when a close relative is being subjected to the measures of the penal system. The purpose was to produce information for VAO and the service system. The aim in the thesis was to find out what the situation of a close relative of a prisoner is like, what kind of expectations and needs for support they have and how they have experienced the work of VAO. The theoretical part of the thesis deals with the family work with persons under correctional treatment in Finland and with the effects of the prison sentence on close relatives and peer group activities. The research material comprised an enquiry addressed to the members of VAO. It was sent to 132 recipients, and the response rate was 67 %, which, in an enquiry, may be considered a fairly high figure indicative of the importance of the enquiry to the target group. The findings of the study reveal that most of the members of VAO, that is 65 %, are prisoners' parents. Previously, in corresponding research, the number of parents has been very small. Therefore, it can be concluded, in the light of the findings, that the respondents' needs for support have not been demonstrated clearly enough before. The respondents felt they had received too little support from the public service system in a situation when a close relative was arrested and the case was acute. The criminal procedure of a close relative was experienced as a crisis, and the relatives were in need of the same kind of crisis support and help that a family needs when a different misfortune or accident occurs. The lack of knowledge of prison conditions and practices as well as the treatment of close relatives by the prison and police officers were found burdensome, the study indicates. The fact that the social pressure and other people's attitudes were negative and stigmatizing was particularly hard to accept, whereas the work of VAO excellently met the close relatives' need for support.

Keywords prisoners' close relatives, prisoner, peer support, support, need for support, social network

Pages 47 pages + 9 appendices

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VANKIEN OMAISET VAO RY	3
3	VERTAISTUKI JA VERTAISRYHMÄ	5
3.1	Ryhmä	5
3.2	Vertaisryhmä	6
3.3	Ryhmätoiminnan vaikutukset yksilölle	7
4	PERHETYÖ VANKILASSA	9
4.1	Aihepiiriin liittyvää tutkimusta	10
4.2	Vankiperhetyön verkosto	12
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	14
5.1	Tutkimusmenetelmä	14
5.2	Aineiston kokoaminen	15
5.3	Aineiston analysointi	16
6	RANGAISTUSTA SUORITAVAN LÄHEISEN TILANNE	18
6.1	Tutkimukseen osallistuneiden taustatietoja	18
6.2	Vastaajien koulutus	18
6.3	Suhde rikoksentekijään	19
6.4	Elämäntilanne	20
6.5	Asuminen	20
6.6	Mieliala	22
6.7	Läheisen vankilarangaistusten määrä	23
6.8	Läheisen konkreettinen vankilassaoloaika	24
6.9	Läheisen vankeuden vaihe	25
7	VANKIEN LÄHEISTEN ODOTUKSET JA TUEN TARPEET	27
7.1	Tuki yhteiskunnan taholta rikoksen tapahtuessa	28
7.2	Suurimmat elämänmuutokset	29
7.3	E erityisen kuormittavat asiat	31
7.4	Muut kuormittavat asiat	32
7.5	Kokemukset tuen tarpeesta nykyisessä elämäntilanteessa	33
8	KOKEMUKSIA VAO RY:STÄ	35
8.1	Tietoa jäsenyydestä	35
8.1.1	Toimintaan mukaan tulon syyt	35
8.1.2	Toiminnassa erityisen hyväksi koetut asiat	36

8.2	Toiminnan kehittämisehdotuksia	36
8.2.1	Yhteiskunnallinen vaikuttaminen	37
8.2.2	Tiedottaminen	37
8.2.3	Vertaistoiminnan kehittäminen	38
9	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	40
10	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	43
11	POHDINTA.....	45
	LÄHTEET	48

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Kyselylomake Vankien omaiset VAO ry:lle

1 JOHDANTO

Suomessa tuomitaan vuosittain noin 7600 ehdotonta vankeusrangaistusta, 3600 yhdyskuntapalvelurangaistusta ja noin 2100 ehdollisesti rangaistua nuorta on vuosittain yhdyskuntaseuraamustoimiston valvonnassa. Yhteensä siis 13 000 henkilöä vuodessa on rikosseuraamusjärjestelmän toimenpiteiden kohteena, joskin luvuissa voi olla pientä päällekkäisyyttä. (ks. Suomela, 2010.) Rikosseuraamuslaitoksen tietojen mukaan rikosseuraamusasiakkaita oli vuoden 2012 alussa kaikkiaan 7168. Heistä vankeja oli 3214, eli 45 prosenttia, ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia 3954, eli 55 prosenttia.

Rangaistus ei kuitenkaan kosketa pelkästään tuomittua itseään, vaan se vaikuttaa myös tuomitun perheen elämään, tuottaen omaiselle pelkoa ja hätää lähimmän ihmisen selviytymisestä. Rangaistus aiheuttaa myös perheen lapsille eron vanhemmastaan, vaikeuttaen perheen toimeentuloa, sekä vapautteen jäävän vanhemman jaksamista. Suomelan ja Rynänen (2011) tekemän selvityksen tulosten perusteella vankeusrangaistuksen voidaan arvioida koskettavan useita tuhansia, jopa 55 000 vangeille läheistä ihmistä päivittäin. Näistä n. 12 500 on lapsia, joista lähes 8000 on alaikäisiä.

Vuonna 2006 voimaan tullut vankeuslaki (767/06) velvoittaa tukemaan vankia sosiaalisessa kuntoutumisessa, sekä suhteiden ylläpitämisessä läheisiin. Läheissuhteiden ylläpidolla ei kuitenkaan ole merkitystä vain vangille, vaan myös vapautteen jääville läheisille. Läheisten selviytymistä vankeuden aiheuttamasta kriisistä voidaan huomattavasti helpottaa tukemalla läheissuhteita.

Myös Mohell & Pajuoja (2006) toteavat, että merkityksellistä yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta on tukea vangin yhteyksiä perheeseen ja muihin läheisiin ihmisiin vankeuden aikana. Yhtä tärkeää näiden suhteiden tukeminen on varmasti myös vapaudessa olevien läheisten kannalta, sillä vankeus vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin, ei vain vankilassa olevaan.

Karsikkaan (2003) mukaan läheissuhteita voidaan hoitaa kirjeitse, puhelimitse, valvottujen ja valvomattomien tapaamisten sekä perheleirien kautta, riippuen laitoksesta. Perhesuhteiden suunnitelmallinen hoito ja edistäminen ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi vankeusaikana. Lisäksi läheissuhteiden ylläpitoa vankeusaikana vaikeuttavat muun muassa laitosturvallisuuteen liittyvät tekijät, vankien sijoittelu sekä joidenkin vankiloiden syrjäinen sijainti. (Rynänen & Suomela 2011,1.)

Vaikka läheisten ja etenkin vankien lasten asemaan on viime aikoina alettu kiinnittää enenevässä määrin huomiota, ovat rangaistukseen tuomittujen läheiset edelleen liki näkymätön ryhmä. Läheisten merkitys vangin kuntoutu-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

misprosessissa on kyllä tunnistettu, mutta heidän määrästään ja tilanteestaan on vain arvioita, koska asiaa ei ole Suomessa toistaiseksi laajamittaisesti tutkittu.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, keitä Vankien omaiset VAO ry:n jäsenet ovat. Tutkimuksessa haettiin selvyyttä myös siihen, kuinka Vankien omaiset VAO ry:n toiminta on vastannut läheisten tuen tarpeeseen. Lisäksi selvitettiin miltä taholta yhteiskunnan palvelujärjestelmässä on saatu tai tarvittu tukea tilanteessa, jossa läheinen on rangaistusjärjestelmän toimenpiteissä tai jo vapautunut. Samalla tuotettiin tietoa Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta ja sen kehittämistoiveista.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

2 VANKIEN OMAISET VAO RY

Vankien omaiset VAO ry on omaisten itsensä vuonna 2005 perustama valtakunnallinen vapaaehtoisyhdistys. Yksi yhdistyksen perustajajäsenistä oli äiti, jonka lapsi oli tehnyt rikoksen ja joutunut suorittamaan elinkautista vankeusrangaistusta. Kyseinen äiti etsi itselleen tukea tuossa kuormittavassa elämäntilanteessa, löytämättä sitä. Näin sai alkunsa Vankien omaiset VAO ry, josta tästä lähtien käytetään tekstissä lyhennettä VAO ry.

Yhdistykseen kuuluu tällä hetkellä n. 150 jäsentä. VAO ry:n mukaan yhdistyksen tavoitteena on toimia yhteistyössä, sekä vankiloiden henkilökuntien, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten että viranomaisten kanssa. Toiminnan tavoitteena on vankien ja heidän omaistensa asioiden edistäminen. (VAO ry 2012.)

VAO ry haluaa olla yhteinen voimavara erilaisten ongelmien ratkomisessa ja vankilalojen kehittämisessä. Eräs yhdistyksen tärkeimmistä toimintamuodoista on tuen antaminen tilanteessa, jossa läheinen on syyllistynyt rikokseen ja joutumassa tai joutunut vankilaan. Yhdistyksen jäsenillä on tai on ollut läheinen vankilassa, ja yhteisen kokemuksen kautta on helppo ymmärtää vastaavassa tilanteessa olevaa ihmistä. Yhdistys haluaa edistää myönteisten uusien ihmissuhteiden syntymistä ja ennen kaikkea perhesuhteiden säilymistä vankeustuomion aikana. (VAO ry 2012.)

Yhdistyksen mukaan jäsenille tarjotaan vertaistukea sähköpostitse, puhelin-keskusteluina ja koulutettujen vertaistukihenkilöiden avulla. Vuosittain yhdistys järjestää yhden viikon mittaisen kesäleirin vankien omaisille, lähinnä puolisoille ja lapsille sekä virkistysviikonlopun, johon osallistuu enemmänkin rangaistustaan suorittavien vanhempia. Näiden lisäksi yhdistys järjestää vertaistukiryhmiä vankien läheisille. Ryhmät ovat avoimia kaikille vankien omaisille ja niiden toiminnassa korostuu vertaistuki, luottamuksellisuus sekä toivon näkökulma. (VAO ry 2012.)

Vertaisryhmiä toimii tällä hetkellä Turussa, Helsingissä, Hämeenlinnassa, Imatralla ja Tampereella. Helsingissä ja Tampereella kokoontuu myös Linnalesket nimiset ryhmät. Linnalesket on ryhmä naisille, jotka odottavat puolisoitaan vankilasta kotiin. Kaikkia edellä mainittuja ryhmiä ohjaavat vertaisohjaajat. Lisäksi yhdistyksellä on toiminnassa myös internet sivut sekä tukipuhelin. Yhdistyksen puheenjohtaja ja sihteeri tekevät mahdollisuuksien mukaan myös kotikäyntejä. (VAO ry 2012.)

Vuoden 2012 helmikuun alussa VAO ry on aloittanut päivystystoiminnan Helsingissä. Tavoitteena on pitää päivystystä yllä useampana päivänä viikossa ja näin mahdollistaa vertaistuen saaminen akuutisti tilanteessa, jossa apua tar-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

vitsevan läheinen on joutunut vankilaan. Samalla tavoitteena on kokeilla päivystysluontoista avun tarjoamista akuutissa tilanteessa tuleville vankien läheisille Kriminaalihuollon tukisäätiön asiamiehsosiaalityöntekijän sekä lapsi- ja perhetyön koordinaattorin tuen avulla.

Yhdistyksen toiminnassa tärkeällä sijalla on myös verkostoituminen yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa. Tässä tavoitteena on tiedon lisääminen yhteiskunnan tukiverkostoille rikosseuraamusta suorittavan läheisen tilanteesta. Tämän nähdään osaltaan mahdollistavan läheisille kohdennetumman tuen saannin rangaistuksen aikana.

Yhdistys saa toimintaansa taloudellista tukea Kriminaalihuollon tukisäätiöltä ja Stiftelsen 7:nde Mars Fonden -säätiöltä. Kirkkohallitukselta tukea on tullut esimerkiksi tilojen ja henkilöresurssien kautta. Yhdistys on hakenut useita kertoja tukea myös Raha-automaattiyhdistykseltä, mutta toistaiseksi sitä ei ole myönnetty.

3 VERTAISTUKI JA VERTAISRYHMÄ

Ihmisen syyllistyessä rikokseen ja saadessa vankeusrangaistuksen, sillä on vaikutusta laajaan joukkoon ihmisiä hänen lähipiirissään. VAO ry:n toiminnassa vertaisuus ja vertaistuki ovat keskeisellä sijalla. Vertaisuudessa keskeistä on samankaltaisten kokemusten ja ajatusten jakaminen, kertominen sekä kuunteleminen. Seuraavassa teoriaosuudessa kuvaan vertaisryhmätoimintaa ilmiönä ja sen merkityksiä yksilölle ja perheelle.

3.1 Ryhmä

Sosiaalipsykologisesta näkökulmasta tarkasteltaessa ryhmän tunnusmerkkejä ovat ryhmän koostuminen yksilöistä, yhteinen tavoite ja se, että ryhmän jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Ryhmässä tapahtuvat muutokset heijastuvat ryhmän jokaiseen jäseneseen ja jäsenten odotetaan käyttäytyvän tiettyjen ryhmässä määriteltyjen normien mukaan. Kanssakäyminen ryhmän jäsenten välillä pitää sisällään kaikki välittömän vuorovaikutuksen osatekijät, tunteet ja ajattelun, sanallisen ja sanattoman kommunikaation sekä toiminnan. (Ojala & Uutela 1993, 87.)

Ryhmien määrittely vaihtelee ryhmän tarkoituksen ja ilmiön mukaan. Ryhmiä on useita erilaisia. Ryhmät voivat olla suljettuja tai avoimia. Suljettu ryhmä ei ota uusia jäseniä aloittamisen jälkeen kun taas avoimeen ryhmään uudet jäsenet ovat tervetulleita aloittamisen jälkeenkin. Kestoltaan ryhmät voivat olla lyhyt- tai pitkäaikaisia. (Niku & Sarinko 2004, 25.)

Lindqvistin mukaan ryhmä on ihmisen kohtalo. Perhe on ihmisen ensimmäinen ryhmä, jossa hän saa mielikuvan omista rooleistaan, tehtävistään ja kyvyistään sekä elämänarvoistaan. (Lindqvist 2003, 139.)

Perheen ollessa fyysisesti etäällä toisistaan vankeusrangaistuksen vuoksi, voi ryhmän merkitys muodostua arjessa jaksamisen kannalta hyvinkin merkittäväksi. Ryhmä voi tarjota monenlaista tukea, joskus kovin kaotitiseenkin tilanteeseen. Varsinkin läheisen pidätyksen tapahtuessa yllättäen, saattaa jopa oma identiteettikin kokea kolhua. Identiteetin etsintä korostuu, kun elämässä tapahtuu nopeita muutoksia. Vankeuteen joutunut on poissa useita, jopa kymmeniä vuosia. Tällaisessa tilanteessa ryhmä voi parhaimmillaan tarjota mahdollisuuden peilata omaa tilannetta ja antaa eväitä uuden identiteetin rakentamiseen.

3.2 Vertaisryhmä

Kuuskoski (2003, 34) toteaa, että hakeutumalla samankaltaisten tai samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten yhteisöön henkilö tekee samalla identiteettityötä tietoisesti tai tiedostamatta. Vertaistuella tarkoitetaan toimintaa, jossa samoja asioita kokeneet tai samassa elämäntilanteessa olevat ihmiset käyvät läpi ajatuksiaan ja tunteitaan. Tämänäyttypisiä ryhmiä ovat muun muassa: AA-, Al-Anon-, AAL-, Lyömätön linja-, Vertti-, ja Huomaa lapsi vertaisryhmätoiminta.

Toimintaa voi ohjata ulkopuolinen ohjaaja, tai vertaiset voivat keskustella asioistaan keskenään. Ryhmän jäsenet saavat toisiltaan tukea, sekä kuuntelemalla että puhumalla omista kokemuksistaan. Vertaistuessa keskeisessä osassa on kokemus, vastavuoroisuus sekä yhteisöllisyys. (Niku & Sarinko 2004, 22.)

Vertaistuen arvopohjana toimivat tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisen ihmisen kunnioittaminen (Kuuskoski 2003, 31). Kokemus hyväksytyksi ja kuulluksi tulemisesta antaa yksilölle yhteenkuuluvuuden tunteen. Vertaistukiryhmä antaa mahdollisuuden keskinäiseen tukeen, sen antamiseen ja saamiseen. Ryhmä voi myös antaa uusia näkökulmia asioiden tarkasteluun. (Niku & Sarinko 2004, 22.) Erityisen suuri merkitys vertaistuella voi olla silloin, kun elämäntilanne merkittävästi poikkeaa lähiympäristön elämäntilanteesta. (Kuuskoski 2003, 31.)

Vertaistukiryhmä voi sisältää terapeuttisia elementtejä, mutta sitä ei tule sekoittaa terapiaryhmään. (Niku & Sarinko 2004, 22.) Ammattiapu ja vertaistuki eivät ole toistensa kilpailijoita, vaan toisiaan täydentäviä. Erona on, että lait, instituutiot ja ammattiroolit eivät välitä. Ammattilaiset voivat kyllä tarjota terapiaa, kuntouttaa ja lääkitä sekä jakaa tietoa, mutta he eivät ole ystäviä eivätkä pysty jakamaan yhteisiä kokemuksia. (Kuuskoski 2003, 31-34.)

Nylund (2005) toteaa vertaistoiminnan määrän Suomessa lisääntyneen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kasvu kertoo siitä, että ihmisillä on tarve puhua kokemuksistaan ja jakaa niitä. Lisäksi kaivataan tietoa muilta samassa tilanteessa olevilta. (Sassi 2012, 7.)

Myllärisen (2011) mukaan ammatillinen auttamistyö elämänsisällön muutosprosesseissa ei yllä kokemuksellisesti vertaistuen tasolle. Vertaistuen antajat taitavat narratiivisen eli tarinallisen kerronnan. Vertaisen oma elämäntarina asettuu kertojan tarinan rinnalle ja näin muutoksen todellisuus on läsnä. (Myllärisen 2011, 140.)

Myös Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä Perhe -hankkeessa tehdyn vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arvioinnin mukaan, toimintaan osallistuneet vanhemmat korostivat vertaisryhmien merkitystä oman ja perheenä jaksamisen kannalta. (Sassi & Huhtimo 2009, 2.)

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Vankiperheiden kokonaisvaltainen tukeminen on tärkeää. Vangit eivät kärsi rangaistustaan yksin vaan perheenjäsenen vankeus vaikuttaa koko perheeseen. Vankien omaiset ovat usein yksin ongelmiensa kanssa, joten vertaisryhmätoiminta heidän kanssaan on erittäin tarpeellista. (Sassi 2012, 10.)

3.3 Ryhmätoiminnan vaikutukset yksilölle

Kuntouttavia tekijöitä ryhmätoiminnassa ovat tiedon jakaminen, ryhmään kuuluminen, avautuminen ja hyväksyntä, toivon herättäminen ja löytäminen, samankaltaisuuden kokeminen, toisen auttamisen kokemus, ihmissuhde- ja sosiaalisten taitojen oppiminen sekä sosiaalinen tuki. Ryhmässä tiedon jakaminen on laajempaa kuin kahdenkeskeisissä keskusteluissa. Erittäin tärkeässä roolissa on ryhmän jäsenten kokemuksiin perustuvan tiedon jakaminen. Jokainen ryhmän jäsen rikastuttaa keskustelua oman tietonsa, kokemustensa ja ajatustensa myötä. Välittävään ja huolehtivaan ryhmään kuuluminen antaa voimaannuttavan kokemuksen elämäntilanteessa, jossa kuulluksi tuleminen ja kokemusten jakaminen on luonnollisissa sosiaalisissa suhteissa estynyt. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2005, 202-204.)

Turvallinen pienryhmä voi antaa mahdollisuuden avautumiselle sekä ryhmän jäsenten ymmärrys voi auttaa vapautumaan syyllisyydestä ja häpeästä. Ryhmätoiminta voi mahdollistaa toivon heräämisen ja löytämisen. Asioiden käsittelyssä eri vaiheessa olevien ryhmäläisten kokemukset asioiden voitettavuudesta luovat toivoa asian selkeytymisestä. Ryhmänjäseniä yhdistävän ongelman tai tavoitteen avulla syntyy usein normaaliuden tunne. Tämä synnyttää kokemuksen ymmärretyksi tulemisesta ja siitä, ettei ole yksin asiansa kanssa. (Vilen ym. 2005, 202-204.)

Ryhmätoiminnan itsetuntoa kohentavana tekijänä voidaan pitää toisen auttamisen kokemusta. Tunne elämänhallinnasta saattaa lisääntyä autettavan roolista auttajan rooliin siirtyessä. Ryhmässä yksittäinen jäsen voi peilata itseään ja vuorovaikutustaitojaan ja tätä kautta oppia ihmissuhde- ja sosiaalisia taitoja. Ryhmän tuoma sosiaalinen tuki voi olla voimavara, jonka avulla ryhmänjäsen jaksaa arjen yli seuraavaan tapaamiseen. Ryhmän kiinteys ja sen luoma kannustava ilmapiiri voivat olla oleellisia seikkoja muutokseen pyrittäessä. (Vilen ym. 2005, 202-204.)

Salo & Tuunainen (1996) tuovat esille, että voidakseen tukea perhettä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, on löydettävä näkökulma joka auttaa kokonaisuuden hahmottamista ja siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta sekä yksilöiden keskinäisiä riippuvuuksia. Systeemiajattelu on tarkastelutapa, joka ottaa huomioon kokonaisuuden ja siinä toimivien vuorovaikutussuhteet. Perhettä voidaan ajatella systeemiteorian kautta. Systeemiä ei voi määrittää pelkästään

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

yksilöiden kokemusten kautta, vaan siihen sisältyvät myös yksilöiden väliset suhteet. Suhteet ovat aina kaikkiin osapuoliin vaikuttavia. (Sassi 2012, 11.)

Vankien parissa tapahtuvaa toimintaa, jossa koko perhe otetaan huomioon, on vähän. Vertaistoiminta vankien omaisten parissa on erittäin tarpeellista, koska omaiset ovat usein ongelmiansa kanssa varsin yksin. (Karsikas 2003, 94.)

Ehjä perhe -vertaisryhmätoiminta ottaa huomioon koko perheen, eikä keskity ainoastaan vankilassa olevaan. Vankiloiden ohjelmatoimintaan kuuluvat ohjelmat keskittyvät paljolti vangin kuntouttamiseen eivätkä ne huomioi vapaudessa olevaa perhettä ja vankeuden vaikutuksia perheeseen. (Sassi 2012, 11.)

Kuten edellä olevasta huomaamme, näyttää vertaisryhmätoiminnalla olevan erittäin suuri merkitys oman ja koko perheenä jaksamisen kannalta tilanteessa, jossa perheenjäsen on rangaistuksen vuoksi pois perheen normaalista arjesta. Vertaisuuteen perustuvien kokemusten, ajatusten ja tunteiden jakaminen toisten samassa tilanteessa olevien kanssa näyttää luovan toivoa, saavan aikaan voimaantumista ja kasvua sekä antavan uusia näköaloja kohden tulevaisuutta.

4 PERHETYÖ VANKILASSA

Rikosseuraamusvirasto asetti vuonna 2002 perhetyöryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää, kuinka vankeinhoidossa voidaan edistää vankien ja heidän perheenjäsentensä suhteita. Tavoitteena oli turvata vangin oikeus perhesuhteiden säilyttämiseen, lisätä vangin voimavaroja vankeusrangaistuksen aikana ja tukea vankilasta vapautuvan palaamista yhteiskuntaan. Lisäksi tavoitteena oli vähentää vangin perheelle koituvia haittavaikutuksia. (Karsikas 2003, 3.)

Työryhmän selvityksen perusteella ehdotettiin useita toimenpide-ehdotuksia. Perhetyön määrää vankiloissa tulisi lisätä ja sen olisi hyvä alkaa jo ennen tuomion täytäntöönpanoa, jatkua vankilassa ja myös vapautumisen jälkeen. Perhetyötä tulisi siis tehdä niin sijoittajayksikössä, tutkintavankilassa kuin sijoitusyksikössäkin. Näin tuki kattaisi koko rangaistusprosessin. Yhteydenpitoa vangin ja perheen välillä tulisi myös parantaa. Työryhmä esittää muun muassa, että poistumislupia tulisi myöntää luotettaviksi arvioiduille vangeille tärkeän syyn perusteella, joilla voidaan edistää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Työryhmä esittää myös vankiloiden tapaamistilojen laatukriteerien vahvistamista ja niiden viihtyisyyden lisäämistä. Lisäksi henkilökuntaa tulisi kouluttaa ja heille tulisi järjestää työnohjausta. (Karsikas 2003, 96 -100.)

Juridisesta näkökulmasta perhetyö vankeinhoidossa pohjaa kansainvälisiin ihmisoikeuksiin ja lasten oikeuksia koskeviin julistuksiin ja sopimuksiin. YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksien 9.artiklan, kohdan 3 mukaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus pitää henkilökohtaisia ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Lisäksi lainsäädännössä sekä rikosseuraamuslaitoksen ja yhdyskuntaseuraamustoimiston periaateohjelmassa perhetyö on esitetty vankeinhoidon tavoitteeksi. Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava osa ja näin ollen sillä on oikeus niin yhteiskunnan kuin valtionkin suojaan. Asetusten mukaan lapsella tulee olla edellytykset normaaliin kehitykseen ihmisarvon mukaisissa oloissa sekä hänen tulee saada kasvaa molempien vanhempiensa huolenpidon alaisena mikäli mahdollista. Sosiaalisesta näkökulmasta perhetyö pohjaa perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Jotta vankeusrangaistuksilla olisi uusintarikollisuutta ehkäisevä vaikutus, vankien on voitava parantaa yhteyksiä omaisiinsa. Hyvät suhteet lähimmäisiin auttavat vankia kestämään paremmin vankeusaikansa sekä tätä kautta parantavat vankilan ilmapiiriä ja dynamiikkaa. Suurimmalla osalla vangeista perhesuhteet on todettu kuntoutusta tukeviksi. (Karsikas 2003, 78.)

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Perhetyöllä tuetaan vangin lasten ja perheen psyykkisten, sosiaalisten ja taloudellisten asioiden hoitoa sekä pyritään vahvistamaan perhesuhteita. Perhetyöhön kuuluvat ohjaus ja neuvonta, yhteydenpidon järjestäminen, perhekuntoutus ja muu perhesuhteiden edistäminen. Lisäksi perhetyöhön kuuluu väkivallattomuuteen vaikuttaminen perheen sisällä. Vankilassa toteuttavaa perhetyötä tehdään yhdessä yhteiskunnan perhetyön toimijoiden kanssa. Vankilassa perhetyötä tekevät kaikki virkamiehet, jotka ovat tekemisissä vankien omaisten tai perheiden kanssa. (Karsikas 2003, 80.)

Työryhmän ehdotusten pohjalta Vilppulan vankilaan perustettiin perhetyön erityisohjaajan virka vuonna 2004. Perhetyöntekijän tehtäviin kuuluu perhekuntoutus Vilppulan vankilassa ja perhetyön kehittäminen Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Perhetyön kehittämisen tavoitteena on, että vankiloissa järjestettäisiin enemmän sisällöllisiä ja tavoitteellisia perheleirejä, jotta mahdollisimman monet voisivat osallistua perhekuntoutukseen puolison vankeus-aikana.

Vuonna 2011 nimettiin Vanajan vankilaan, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle toinen perhetyön erityisohjaajan virka. Itä- ja Pohjois-Suomen ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella ko. virkoja ei ole. Virkojen puuttuessa ei näillä alueilla kukaan päämäärätietoisesti koordinoi perhetyön kehittämistä ja näin työ on yksittäisten työntekijöiden mielenkiinnon varassa.

Suomen kolmesta rikosseuraamusalueesta Länsi-Suomen alue on ainoana alueena perustanut työryhmän vuonna 2010 kehittämään vankeuden aikaista perhetyötä. (ks. Virta 2011.) Työryhmälle määriteltiin useita perhetyöhön liittyviä tavoitteita, joita työryhmän jäsenet ovat työstäneet ja esitelleet alueen johdolle vuonna 2011.

Lisäksi yksi merkittävä viime vuosien projekti vankien perhetyön rintamalla on ollut Kriminaalihuollon tukisäätiön (Krits) Ehjä Perhe -hanke. Hankkeen avulla on haluttu kehittää perhetyötä vankilassa ja saada mm. kunnat huomaamaan, että myös vankien lapset ja puoliso ovat tuen tarpeessa siviilissä. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010, 73-74.)

4.1 Aihepiiriin liittyvää tutkimusta

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteutti vuosina 2005-2006 Perheiden tuki-projektin. Hankkeen päätavoitteena oli rakentaa perhetyön polku vankilasta vapauteen. Hankkeen myötä syntyi vankiperhetyön opas Kun perhe lusii. Opas käsittelee rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmää, elämää vankilassa ja perhetyötä muurin molemmin puolin (Sassi & Huhtimo 2006).

Tämän jälkeen säätiö toteutti vuosina 2007-2010 Ehjä perhe -kehittämisprojektin, jossa toteutettiin Bikva asiakaslähtöinen arviointi (Sassi & Huhtimo 2009) sekä julkaistiin vangin lapsen tuntemuksia käsittelevä DVD

Emilia ja siihen liittyvä käsikirja. Raha-automaattiyhdistyksen vakinaistettua hankkeen vuonna 2011, alettiin sitä kutsua nimellä Ehjä perhe -toiminta. Toiminnassa on julkaistu raportti suljettujen vankiloiden vanhempi-lapsitapaamistiloista (Sassi 2011), Vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojekti 2007-2010 loppuraportti (Sassi 2011) sekä Ehjä Perhe opas vankiperheiden vertaisryhmän ohjajille (Sassi 2012).

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteutti vuosina 2006-2009 Jyväällä -hankkeen. Hankkeessa toteutettiin ulkopuolinen arviointi ja kysely hankkeen asiakkaille sekä heidän läheisilleen. Kyselyn toteutti Sosiaalikehitys Oy. Ulkoisen arvioijan mukaan läheisten kyselyn kautta välittyi selkeästi tuen tarve nimenomaan heidän omaan selviytymiseensä liittyen. Rikoksenteijöiden läheisille tehdyn kyselyn tuloksissa oli havaittavissa myös rikoksenteijöiden puolisoitten ja rikoksenteijöiden vanhempien väliset erot; vanhempien vastauksissa korostui erityisesti pelko ja hätä omasta lapsesta, kun taas puolisoitten vastauksista heijastui eräänlainen sinisilmäisyyden taakse jääminen. Puolisoilla oli vanhempia suurempi tarve oman jaksamisensa tai arkipäivän asioiden tukemiseen. (Tuokkola 2009.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön asiamiestoiminnassa toteutettiin kyselytutkimus, Mitä kuuluu vankien läheisille? Tutkimuksessa nousi esille mm. se, että miehen vankeusrangaistukseen ja taloudellisiin vaikeuksiin liittyi usein mielialan huononeminen, mikä merkitsi masentuneisuutta ja yksinäisyyden kokemuksia. Alle 18-vuotiaiden lasten äideillä esiintyi lisäksi riittämättömyyden tunteita ja surua isän poissaolosta lapsen arkipäivästä. (Kaurala 2009.)

Kriminaalihuollon tukisäätiö tuotti yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kanssa Lähelle -tutkimuksen (Ryynänen & Suomela 2011). Tutkimuksen mukaan vangit pitävät yhteyttä etenkin vanhempiin, puolisoon, lapsiin, sisaruksiin ja ystäviin. Vangit kokivat myös muut henkilöt kuten, kuten tukihenkilöt läheisikseen. Yli puolet vangeista ilmoitti olevansa parisuhteessa. Lähes kaikki vastaajat kokivat vankeusajan vaikeuttaneen läheissuhteita.

Vankien läheisiä sekä vankeusajan vaikutuksia läheissuhteisiin on Suomessa tutkittu huomattavan vähän. Myös vankien muita läheissuhteita, kuten vanhempien selviytymistä kuvaavaa kirjallisuutta, on joitakin lehtiartikkeleita lukuun ottamatta erittäin niukasti. (Suomela ja Ryynänen 2011, 4.)

Myös Ruotsissa on tehty monia tutkimuksia kohderyhmään kuuluvien henkilöiden kokemuksista. Bergström & Cederström (2009) tutkivat opinnäytetyössään millaisia seurauksia miehen vankeusrangaistus aiheutti naisille ja heidän lapsilleen naisten näkökulmasta katsottuna. Lisäksi he tutkivat millaista tukea naiset olivat saaneet ja millaista tukea he kaipaivat puolisoittensa vankeusajana. Tutkimustulosten mukaan naisilla oli erilaisista taustoista huolimatta samanlaisia kokemuksia: psyykkistä stressiä, taloudellista huolta ja häpeän-

tunteita. Tutkimuksessa haastateltujen naisten mukaan puolison vankeusaika oli vaikuttanut myös lapsiin, jotka olivat voineet huonosti ja olleet allapäin. Lisäksi tutkimustuloksista käy ilmi haastateltujen naisten oman huonovointisuuden siirtyminen lapsiin.

Näiden lisäksi Ruotsissa on tehty haastattelututkimusta vangeille ja heidän omaisilleen. Tutkimuksessa todetaan vankien lasten olevan harvoin nimettyjä ja usein unohdettuja rikoksen uhreja. Tutkimuksen mukaan lasten ja vanhemman erosta puhutaan usein vain sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat eroavat tai lapsi sijoitetaan pois kotoa, mutta harvoin silloin, kun lapsi tahtomattaan joutuu eroon vanhemmastaan vankeusrangaistuksen tai pidätyksen vuoksi. (Melin 1998, 7.)

Hyvin mielenkiintoinen sekä ajankohtainen on myös Myllärisen (2011) väitöskirjatyö lainrikkojien elämänsisällön muutoksesta ja sitä tukevasta auttamistyöstä. Tutkimuksen johtopäätöksistä käy ilmi sellaisen auttamistyön osaamisen tarve, jolla on valmius asettua kohtaamaan ja herättämään todellinen usko tulevaan. Tässä merkittävällä sijalla on mm. kytkeytyminen rinnalla elämiseen ja tulevaisuuden jakamiseen.

4.2 Vankiperhetyön verkosto

Ehjä perhe- projektissa (2007-2010) perustettiin vuonna 2008 vankiperhetyön verkosto. Verkoston tavoitteena on vankiperhetyön osaamisen kokoaminen ja levittäminen, vankiperhetyössä havaittujen hyvien yhteistyökäytäntöjen siirtäminen ja keskeisten työssä esiintyvien ongelmakohtien esillä pitäminen sekä näistä tiedottaminen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2012.)

Verkoston toiminnassa on korostettu ennakoivaa perhetyötä, jossa jo ennen rangaistuksen toimeenpanoa tuetaan perhettä. Myös vuoden 2006 vankeuslaki korostaa suhteiden ylläpitämistä läheisiin. Perhe on keskeinen voimavara myös vangille hänen vankilassa ollessaan ja yhteiskuntaan sijoittumisessa.

Verkosto on tehnyt mm. kirjelmän lapsiasiavaltuutetun toimistolle vangin lapsen asemaa koskien. Lapsiasianeuvottelukunta teki aloitteen (LAPS/63/2011) Oikeusministeriön kriminaalipoliittiselle osastolle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Aloitteessa nostetaan esille vapausrangaistusta suorittavien vanhempien lasten näkymättömyys rangaistusjärjestelmässä. (Sassi 2011, 3.)

Tässä yhteydessä on tärkeää painottaa sitä, että myös lapsi on vangin läheinen. Vaikka lasta tulisi suojella kaikin tavoin ja tukea hänen kasvuaan sekä kehitystään, on vangin lapsi kuitenkin heikossa asemassa vanhempansa vankeusrangaistuksen aikoina, eivätkä hänen oikeutensa tavata vankivanhempaansa välttämättä toteudu.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Lapsiasiavaltuutettu on saanut vastineet lähettämäänsä aloitteeseen syksyllä 2011 Oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta ja Rikosseuraamuslaitokselta. Vastauksessaan lapsiasianneuvottelukunnalle Rikosseuraamuslaitos (Rise) sitoutuu ryhtymään toimiin, jotta maan kaikissa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa lasten ja perheiden tarpeet sekä oikeudet huomioidaisiin nykyistä paremmin. Lisäksi Rise aloittaa lapsi- ja perhetyön linjauksen valmistelun syksyn 2011 aikana. Rise ryhtyy perehdyttämään vartijoita ja muuta väkeään lapsi- ja perhetyöhön. Risen strategiaan oli jo kuluvana vuonna saatu maininta perhetyön kehittämisestä huomioiden erityisesti lapsinäkökulma. Nyt laadittavilla linjauksilla strategian tavoitteita ryhdytään viemään käytäntöön. Lisäksi Oikeusministeriön vastineessa kannatettiin kolmannen sektorin toimijoiden osallistumista vastaisuudessa vankiloitten lapsi- ja perhetyön arviointiin ja kehittämiseen. (Sassi 2011, 17.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Valitsin aiheen, koska minua kiinnostaa vankien ja heidän läheistensä kanssa tehtävä kehittämissyhteistyö ja niiden asioiden esille nostaminen, jotka estävät läheisten palveluiden saatavuutta. Olen kehittänyt työssäni Kriminaalihuollon tukisäätiössä vangeille ja heidän läheisilleen tukimuotoja sekä tehnyt yhteistyötä vankien omaisten kanssa jo vuodesta 2005 alkaen. Lisäksi aiheen valintaan vaikutti se, että VAO ry:n jäsenten tuen tarpeita ja heidän kokemuksiaan läheisen vankeudesta, ei ole selvitetty aiemmin minkäänlaisella tutkimuksella.

Kauralan (2009) tutkimuksessa nousi esille mm. se, että miehen vankeusrangaistukseen ja taloudellisiin vaikeuksiin liittyi usein mielialan huononeminen, mikä merkitsi masentuneisuutta ja yksinäisyyden kokemuksia. Myös Jyväskylän hankkeessa mukana olevien läheisten tuen tarvetta selvitettiin kyselytutkimuksilla vuonna 2008 ja 2009. Ulkoisen arvioijan mukaan läheisille ja vanhemmille toteutetun kyselyn kautta välittyi selkeästi tuen tarve nimenomaan heidän omaan selviytymiseensä liittyen. (Tuokkola 2009, 22.)

Tutkimustehtävänä on tutkia, kuinka yhteiskunnan palvelujärjestelmän viranomaiset ja VAO ry:n toiminta vastaavat vangin omaisen tuen tarpeeseen. Vangin omaisella tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöä, jonka läheinen on rangaistusjärjestelmän toimenpiteiden kohteena tai jo vapautunut. Yhteiskunnan palvelujärjestelmän viranomaisilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa mm. sosiaalityöntekijöitä, perhetyöntekijöitä, psykologeja, kriisityöntekijöitä, kodinhoitajia, poliiseja, diakoneja, pastoreita yms.

Tutkimustehtävääni pyrin saamaan vastauksia seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Mikä on rangaistusta suorittavan läheisen tilanne vapaudessa?
- Millaisia tuen tarpeita VAO ry:n jäsenillä on?
- Millaisia ovat VAO ry:n jäsenten kokemukset yhdistyksestä?

Olen rajannut tuen käsitteen koskemaan sosiaalista tukea ja suoraan annettua tukea. Sosiaalisen tuen muodot tukevat kohderyhmää parhaiten juuri tässä kyseisessä elämäntilanteessa. Tuloksia analysoidessa olen kiinnittänyt huomioni sekä suoraan että palvelujärjestelmän kautta saatuun tukeen.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on laadullisin menetelmin toteutettava kyselytutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Niissä pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimin-

taa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Tavoitteenani on tuottaa tietoa VAO ry:lle. Tämän ohessa tietoa tuotetaan myös palvelujärjestelmälle, jolloin tutkimustulosten valossa mahdollistuu kohderyhmälle tarjottavan palvelun parempi kohdentaminen ja kehittäminen.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on usein – muiden tavoitteiden ohella – nostaa esiin ja tunnustaa tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden omia tulkintoja. Kvalitatiivisia menetelmiä käytetäänkin silloin, kun halutaan tarjota ääni sellaisille toimijoille, joilla sitä perinteisesti ei ole ollut. (Aaltola & Valli 2010, 21.)

VAO ry:lle ei ole aiemmin tehty ainuttakaan kyselyä, jossa olisi kartoitettu heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan aikana, jolloin heidän läheisensä on rikosseuraamuksen toimenpiteiden kohteena. Heidän kokemustietonsa esille nostaminen on siis hyvin tärkeää ja perusteltua. Kokemustiedon lisäksi oli tärkeää selvittää, keitä VAO ry:n jäsenet itse asiassa ovat. Edellä mainittujen tietojen saamisen kautta mahdollistuu myös parempien tutkimustoimenpiteiden kehittäminen kohderyhmälle.

Vehkalahden (2008) mukaan kyselytutkimus on tärkeä tapa kerätä ja tarkastella tietoa muun muassa erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Kriminaalihuollon tukisäätiössä toteutettiin vuosina 2006 - 2009 Jyväskylällä hanke. Hankkeen ulkopuolisen arvioinnin toteutti Sosiaalikehitys Oy. Kyseisessä arvioinnissa kysyttiin myös Jyväskylällä hankkeessa mukana olevien vankien läheisten kokemuksia palveluiden vastaavuudesta. Kriminaalihuollon tukisäätiössä (Kaurala 2009) tehtiin kyselytutkimus vankien läheisille vuonna 2009 sekä kyselytutkimus vangeille ja vankien läheisille (Ryynänen & Suomela 2011) yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Kyselylomakkeeni pohjana olen käyttänyt näitä kohderyhmälle aiemmin tehtyjen kyselyiden kysymyksiä. Näihin muokkauksiin olen saanut luvan kyseisten kyselyjen tekijöiltä. Näitä ovat Tuokkolan (Sosiaalikehitys Oy 2009), Kauralan (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2009) sekä Ryynäsen & Suomelan (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2011) tutkimukset.

5.2 Aineiston kokoaminen

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2010) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet tulee kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti.

Opinnäytetyön toteuttamista varten anoin kirjallisen luvan VAO ry:n puheenjohtajalta. Keräsin opinnäytetyöni aineiston kyselytutkimuksen avulla. Kyselytutkimuksessa käytin apuna etukäteen valmisteltua lomaketta, jossa oli osin strukturoituja ja osin avoimia kysymyksiä. Tämä auttoi kiinnittämään huomiota oikeisiin asioihin.

Kyselytutkimuksessa mittaus tapahtuu kyselylomakkeella. Kun vastaaja täyttää lomakkeen, on siihen enää myöhäistä tehdä muutoksia, joten lomake on syytä suunnitella huolellisesti. Koko tutkimuksen onnistuminen riippuu mitä suurimmassa määrin lomakkeesta. Ratkaisevaa on se, kysytäänkö sisällöllisesti oikeita kysymyksiä tilastollisesti mielekkäällä tavalla. (Vehkalahti 2008, 20.)

Saadakseni aikaan mahdollisimman hyvin palvelevan kyselylomakkeen testasin lomakkeen lähettämällä sen kolmelle VAO ry:n jäsenelle. He kommentoivat lomaketta, jonka jälkeen tein siihen vielä muutoksia.

On hyvä jos tutkijalla on esitutkimuksen kysymyksiin vastaamisen jälkeen mahdollisuus keskustella vastaajien kanssa. Silloin kyselylomakkeen täyttäjä voi tuoreeltaan kertoa, olivatko vastausohjeet selkeitä ja kysymykset yksiselitteisiä. Tämä palaute auttaa kehittämään kyselylomaketta. (Aaltola & Valli 2010, 138-139.) Lähettämieni esikyselyjen jälkeen olin sähköpostiyhteydessä yhteen vastaajaan ja puhelimitse kahteen vastaajaan. Tämä mahdollisti vielä kysymyksenasettelujen tarkentamisen.

Kyselyn lähetin postitse. VAO ry:n jäsenet asuvat hajallaan ympäri maata ja postitse lähetettävä kysely oli näin perusteltua. Lähettämisessä oli apunani yhdistyksen puheenjohtaja, jolloin jäsenten henkilötiedot eivät paljastuneet minulle. Kyselyiden mukana lähetin postimerkillä ja yhteystiedoillani varustetun vastauskuoren. Kyselyn lähettämisen rahoitin avustuksella, jonka anoin Kriminaalihuollon tukisäätiöltä.

5.3 Aineiston analysointi

Vehkalahden (2008) mukaan aineistoon tutustuminen on hyvä aloittaa yksinkertaisesti selailemalla ja katselemalla, miltä aineiston sisältämät tiedot näyttävät. Vastauksia tuli paljon, mikä muodosti analysoitavan aineiston hyvin laajaksi. Aineiston sisäistämisen ja karkean luokittelun kautta oli tärkeää tämentää tutkimustehtävää ja rajata analysoitava vain siihen, mikä oli tutkimustehtävä. Tämä oli haastava vaihe sillä aineistosta olisi noussut myös paljon muuta mielenkiintoista aihepiiriin liittyvää tietoa.

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja sitä kautta tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta. Aineisto pyritään analyysin avulla tiivistämään ilman, että siitä kadotetaan aineiston sisältämä

informaatio. Informaatioarvoa pyritään sen sijaan kasvattamaan luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 2000, 137.) Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2009,134) mukaan Burns ja Grove (2001) määrittävät sisällönanalyysin menetelmäksi tiivistää aineistoa, jolloin tutkittavia ilmiöitä kuvataan yleistävästi. Sisällönanalyysiksi voidaan määrittellä myös sisällön sanallinen kuvaaminen.

Vaikka tutkimukseni onkin lähtökohdiltaan kvalitatiivinen tutkimus, on siinä kuitenkin myös kvantitatiivisia osia, joiden tavoitteena on vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja tuoda esille myös määrällistä ulottuvuutta. Vilkan (2005, 53) mukaan monimetodinen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa yhdistetään erilaisia tutkimusmetodeja esimerkiksi laadullinen ja määrällinen tutkimusmenetelmä, erilaisia tutkimusaineistoja, lähestymistapoja tai tutkijoita. Monimetodisen lähestymistavan ensisijaisena tavoitteena on ollut lisätä tutkimuksen kattavuutta ja siten vähentää tutkimuksen luotettavuusvirheitä. (Vilka 2005, 53- 54).

Saadakseni vertailevaa näkökulmaa olen verrannut tutkimukseni kautta saatuja tuloksia samankaltaiselle kohderyhmälle aiemmin tehtyihin tutkimustuloksiin. Näitä ovat mm. Tuokkolan (2009), Kauralan (2009) sekä Ryytäsen & Suomelan (2011) tutkimukset.

Tutkimustulosten analyysivaiheessa sain yhteydenoton aineiston käyttöön liittyen Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitokselta. Kyseisen laitoksen opiskelija oli saanut tiedon keräämästäni aineistosta ja halusi käyttää sitä pro gradu -tutkielmansa aineistona. Koska en ollut omassa tutkimusluvassani todennut hävittäväni aineistoa tutkimukseni päätyttyä, annoin luvan käyttää aineistoa kyseisessä tutkielmassa.

Pro gradu -tutkielman tekijä on luvannut ottaa tämän tutkimuksen tulokset huomioon omassa tutkimuksessaan. Mielestäni on eduksi, että aihepiiristä tehdään jatkotutkimusta. Tämän voi myös katsoa edesauttavan kohderyhmän tarpeiden parempaa esille tulemistä ja kerätyn kohtuullisen laajan aineiston tulemistä paremmin hyödynnetyksi.

6 RANGAISTUSTA SUORITTAVAN LÄHEISEN TILANNE

Oman tutkimukseni tuloksia esitellessä nostan esille Kauralan (2009) samankaltaiselle kohderyhmälle tekemän selvityksen tuloksia. Kohderyhmälle aiemmin tehtyjä selvityksiä on vain muutama. Näistä lähimpänä omaa tutkimustani olevat tutkimukset ovat Kauralan (2009) tekemä selvitys, Niemisen ja Tuokkolan (2008) sekä Tuokkolan (2009) loppuarviointi vastaavalle kohderyhmälle. Näen perusteltuna vertailla oman tutkimukseni tuloksia näihin selvityksiin löytäen niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia.

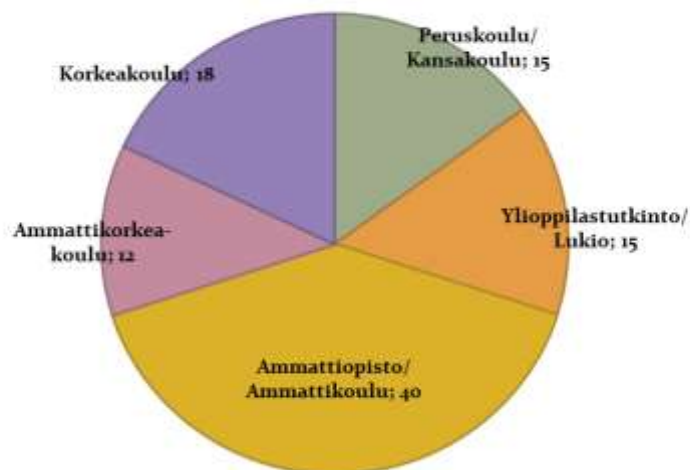
6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatietoja

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat VAO ry:n jäsenet. Kysely lähetettiin 132 vastaanottajalle. Palautuneita vastauksia tuli 89 kappaletta. Vastausprosentti oli 67 %, mitä voidaan pitää kyselytutkimuksessa varsin korkeana vastausprosenttina. Palauttamattomia vastauksia oli 33 %.

Tutkimuksessani kaikkien vastaajien keski-ikä oli 49 vuotta. Vastaajista naisia oli 88 % ja miehiä 11 %. Naisten keski-ikä oli 49 vuotta ja miesten keski-ikä oli 52 vuotta. Vastaajista 17 prosentilla oli lapsia vankilassa olevan läheisen kanssa.

6.2 Vastaajien koulutus

Vastaajista suurimmalla osalla oli ammatillinen tai opistotasoinen koulutus. Korkeakoulututkintoja sekä peruskoulun/kansakoulun suorittaneita oli seuraavaksi eniten.

Kuvio 1. Vastaajien koulutus

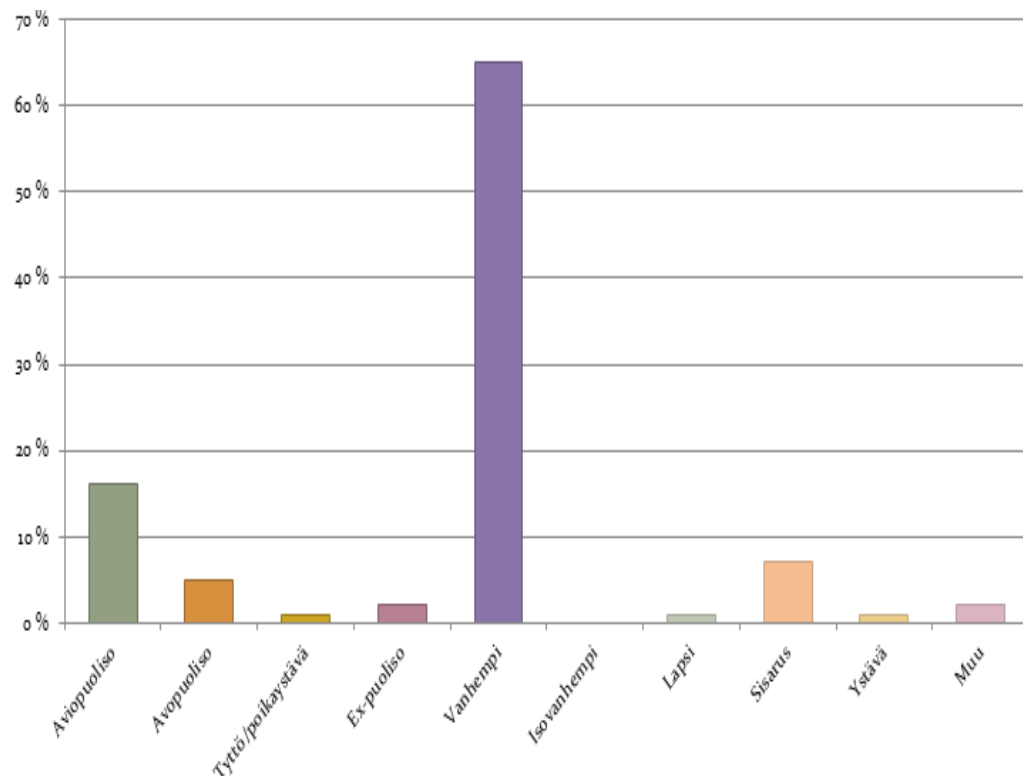
” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Kauralan (2009) selvityksen mukaan yleisin peruskoulutus oli keski- ja peruskoulu, jonka oli suorittanut kaksi kolmasosaa vastaajista. Ammatillista koulutusta oli kolmella neljästä ja valtaosa heistä oli suorittanut toisen asteen ammatillisen koulutuksen. Lisäksi lähes joka kymmenes oli suorittanut korkeakoulu- tai yliopistotasoisin tutkinnon. (Kaurala 2010, 4-5.)

6.3 Suhde rikoksentekijään

Suurin osa eli 65 % vastanneista on vankien vanhempia. Seuraavaksi eniten eli 22 % vastanneista on avio- tai avopuolisoita sekä tyttö tai poikaystäviä. Ex-puolisoita oli 2 % vastanneista. Sisaria tai veljiä vastaajista oli 7 % ja lapsivastaajia oli 1 %. Ystäviä tai muita oli yhteensä 3 % vastanneista.

Kuvio 2. Suhde rikoksentekijään

Kauralan (2009) selvityksen kohderyhmänä olivat miesvankien avio- ja avopuolisot sekä naisystävät. Omassa tutkimuksessani esille noussut hieman yllättäväkin tieto oli se, että näin suuri osa vastaajista (65 %) oli vankien vanhempia. Tiedon esille nouseminen on tärkeää ja toivottavasti auttaa kohdentamaan jatkossa palveluita enemmän myös vankien vanhemmille. Niemisen ja Tuokkolan (2008) arvioinnin kohderyhmästä vähän yli puolet oli vankien

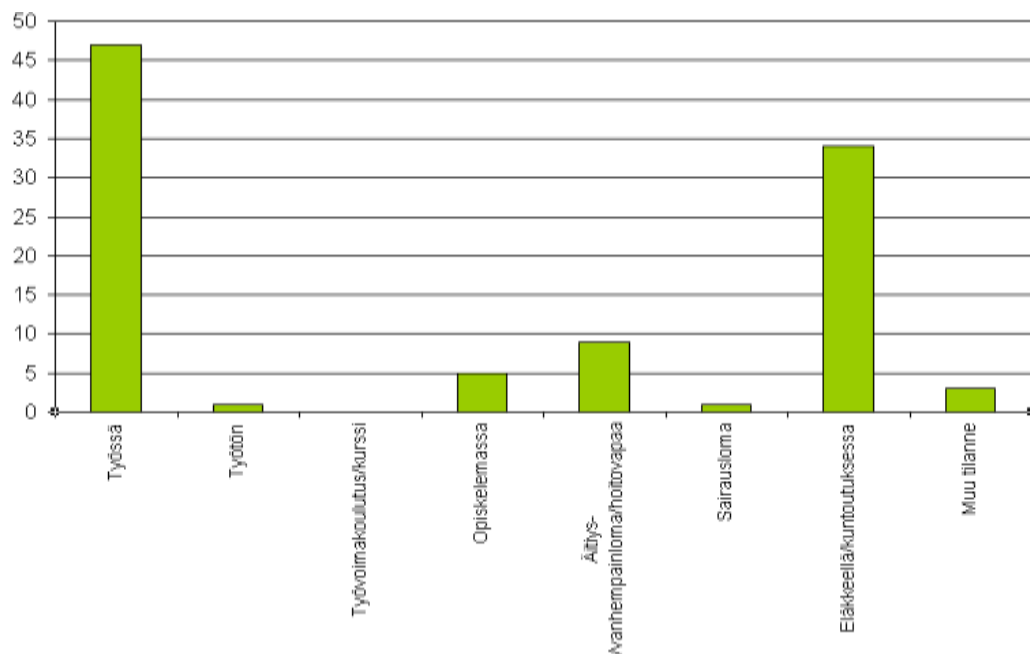
” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

puolisoita ja lähes puolet oli rikoksentekijöiden vanhempia. (Nieminen ja Tuokkola 2008, 11.)

6.4 Elämäntilanne

Vastaajista liki puolet eli 47 % oli työssä käyviä henkilöitä. Seuraavaksi eniten oli eläkkeellä tai kuntoutustuella olevia vastaajia. Äitiys-/vanhempainlomalla tai hoitovapaalla olevia oli vastaajista 19 %. Opiskelemissa oli 15 % vastaajista ja sairauslomalla tai työttömänä oli 2 % vastaajista. Työvoimakoulutuksessa tai kursseilla oli prosentti vastanneista ja muu tilanne oli noin 3 % vastanneista.

Kuvio 3. Vastaajien elämäntilanne

Kauralan (2009) tutkimuksessa tulokset ovat samansuuntaisia. Yli puolet eli 56 % oli mukana työelämässä ja suurin osa työssäkäyvistä teki kokopäiväistä palkkatyötä. Äitiyslomalla tai hoitovapaalla oli 15 %, saman verran oli myös työttömänä. (Kaurala 2009, 6.) Eläkkeellä olevien vähyyttä Kauralan tutkimuksessa selittänee se, että selvitys oli tehty vankien puolisoille ja vastaajien keski-ikä oli 32 vuotta.

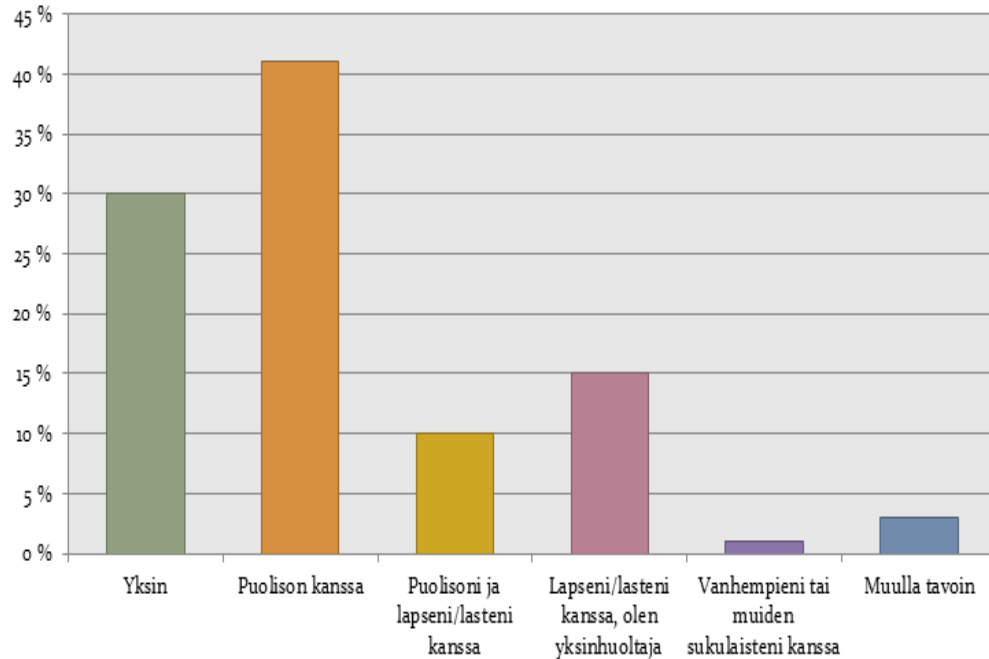
6.5 Asuminen

Vastaajista 41 % asui puolisonsa kanssa. Yksin asui 30 % vastaajista. Lapsen/lasten kanssa yksinhuoltajana asui 15 % vastanneista. Puolison/lapsen tai

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

lasten kanssa asui 10 % vastaajista. Vastanneista 3 % asui muulla tavoin ja vanhempien tai muiden sukulaisten kanssa asui 1 % vastanneista.

Kuvio 4. Asuminen

Suurin osa (65 %) tutkimukseen vastanneista oli vankien vanhempia. Puolison kanssa asuvat kuvasivat jossain määrin saavansa tukea toisiltaan tilanteessa, jossa aikuinen lapsi on vankilassa. Toisaalta aineistosta nousi myös kuvauksia, joissa läheisen vankeus aiheutti perhetilanteessa kriisiä puolisoitten kesken:

Tuomitun lapset asuvat luonani ja olen kuljettanut heitä tapaamisiin, aina kun olemme saaneet perhetapaamisen. Mieheni ei ole voinut sulattaa tapahtumia ja elää kanssamme.

Nainen, 48

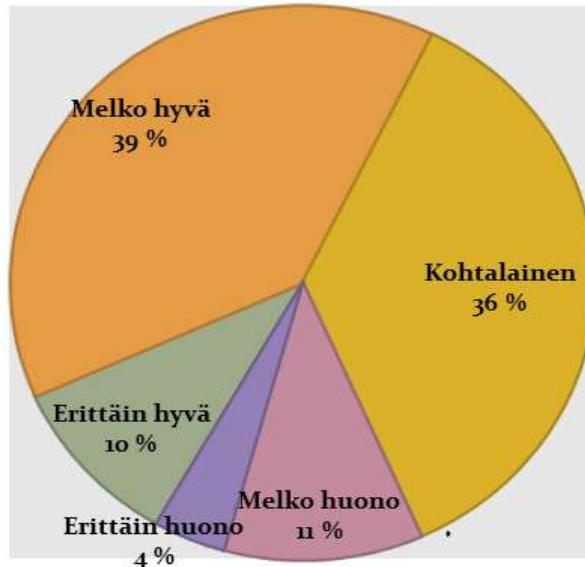
Tutkimustulosten valossa näyttäisi siltä, että läheisen rangaistus tuo vapaudessa olevan perheen sisälle monenlaista kriisiä. Kriisit näyttäisivät syntyvän mm. syyllisyyden pohjalta, jota omassa vanhemmuudessaan kokee. Syyllisyyden tunteet suhteessa omaan vanhemmuuteen saattavat ajaa myös syyttämään puolisoa hänen tekemisistään tai tekemättä jättämisistään suhteessa vankilassa olevaan lapseen. Toisaalta uusperhe tilanteessa puolisoista se, jonka lapsi on vankilassa saattaa joutua syyllistetyksi, joka myös voi osaltaan kriisiyttää parisuhdetta.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

6.6 Mieliala

Vastaajista suurin osa koki mielialansa melko hyväksi. Kohtalaiseksi mielialansa koki 36 % vastaajista. Melko huonoksi mielialan koki 11 % vastaajista. Erittäin huonoksi mielialan koki 4 % vastaajista. Erittäin hyväksi mielialan koki 10 % vastaajista.

Kuvio 5. Mieliala

Perheenjäsenen vankeusrangaistus vaikuttaa hyvin monella tavalla perheen elämään. Kauralan (2009) selvityksen mukaan yli puolet vastaajista katsoi mielialansa huonontuneen miehen vankeusrangaistuksen myötä toisin kuin käsillä oleva tutkimuksen valossa, jossa luvut ovat melkein päinvastaiset. Niemisen ja Tuokkolan (2008) arvioinnin mukaan rikosentekijän vanhemmat ovat keskimäärin tyytymättömämpiä omaan elämäänsä kuin rikosentekijän puoliset. Tyytymättömyyden aiheuttajana nähtiin arvioinnin mukaan suhde läheiseen eli rikosentekijään. (Nieminen ja Tuokkola 2008, 12.)

Mielenkiintoista onkin pohtia mikä selittää sen, että tämän tutkimuksen tulokset näyttävät poikkeavan Kauralan selvityksen tuloksista mielialaan liittyen näin paljon.

Päihteiden, huumeiden käyttäjälle ”linna” on pelastus aina, koska siitä voi alkaa uusi päihteetön elämä. Vaikka oma tahto tarvitaankin, ei tarvitse ainakaan pelätä onko kuollut, tietää missä on.

Nainen, 55

Tavallaan helpottavaa, juuri nyt hän on turvassa, eikä meidän tarvitse pelätä, mitä hän seuraavaksi tekee.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

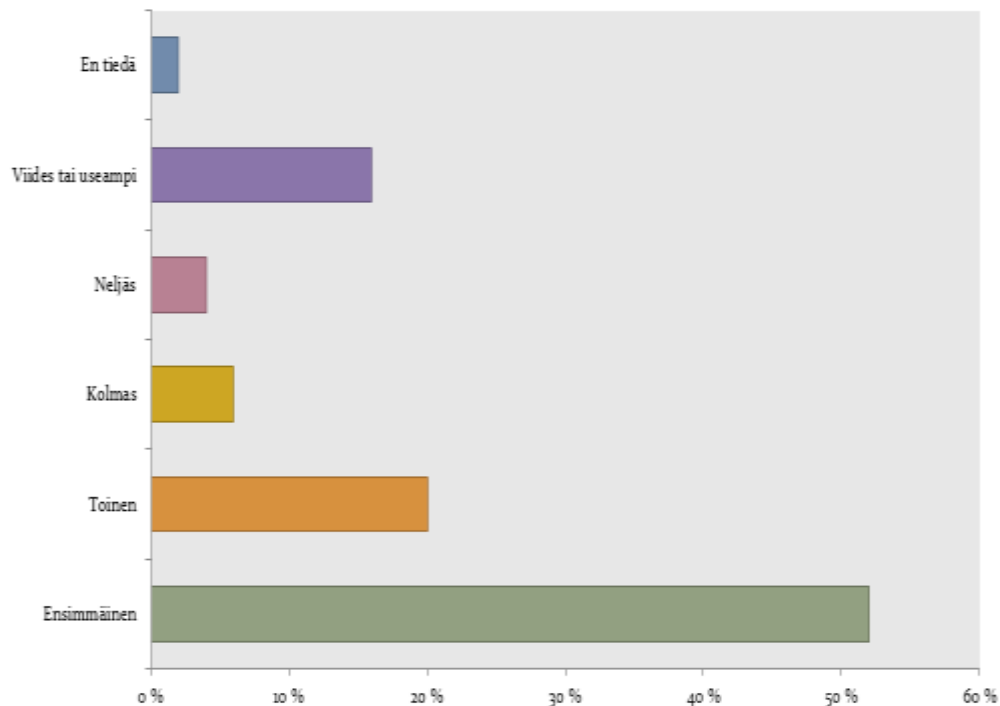
Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Nainen, 71

Edellä olevat viittaukset toistuivat osassa vastauksia. Ne näyttäisivät valottavan joltain osin tutkimuksessa esille nousutta seikkaa, joka liittyy tietynlaisen helpotuksen tunteeseen. Näissä vastauksissa tuotiin esille sitä, että vaikka suru ja ikävä olikin suuri lapsen rikoksen tapahduttua, oli kuitenkin samalla helpottava olo siitä, että ainakin tiesi missä jo aikuinen lapsi sillä hetkellä oli.

6.7 Läheisen vankilarangaistusten määrä

Vankilassa olevien läheisten keski-ikä oli 34. Heistä naisia oli 10 % ja miehiä 90 %. Yli puolet vastaajien läheisistä eli 52 % oli suorittamassa ensimmäistä vankeusrangaistustaan. Toista vankeusrangaistustaan suoritti 20 % vastaajan läheisistä. Kolmatta kertaa vankilassa oli 6 % vastaajien läheisistä ja neljäs kerta oli 4 % vastanneiden läheisistä. Viidettä tai useampaa kertaa vastaajien läheisistä oli vankilassa 16 %. Kaksi prosenttia vastanneista ei tiennyt läheisensä rangaistuskertojen määrää.

Kuvio 6. Läheisen vankilarangaistusten määrä

Suurimmalla osalla vastanneista läheinen oli suorittamassa ensimmäistä rangaistustaan. Tilanteen poikkeuksellisuudesta ja uutuudesta johtuen voisi nähdä tiedon tarpeiden tällaisessa tilanteessa olevan suuret monelta taholta.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

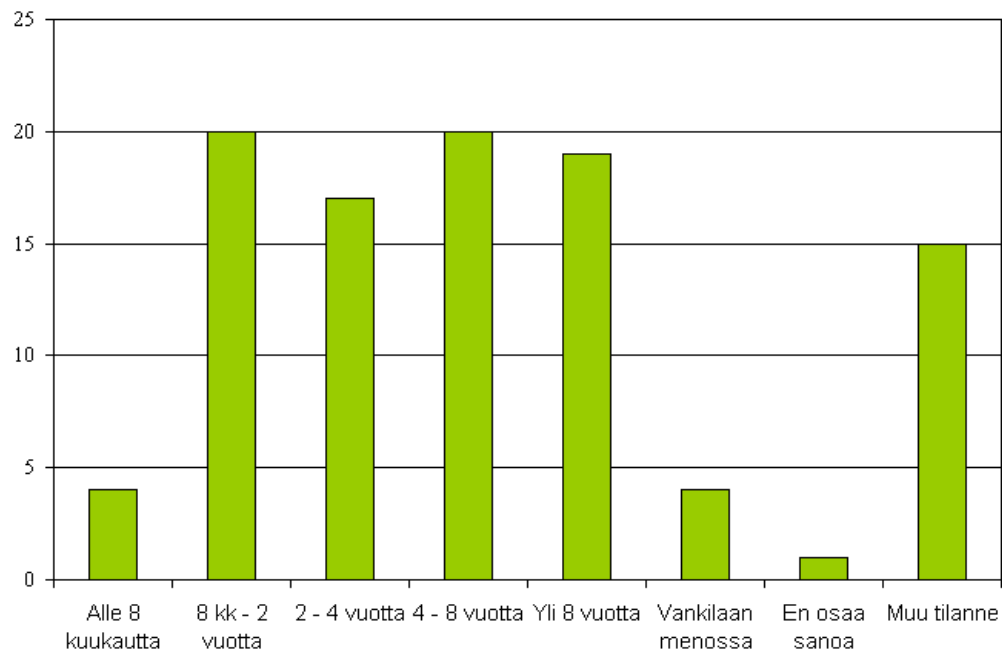
Toisaalta 20 % vastaajien läheisistä suoritti toista rangaistusta ja 16 % vastaajien läheisistä rangaistus oli jo viides tai useampi. Näissä tapauksissa, joissa ns. vankilakertaisuuksien määrä on useampia, ovat myös vankeuden vaikutukset läheisen elämässä useiden kymmenien vuosien mittaiset. Lisäksi monissa vastauksissa nousi esille myös huono kohtelu, jota oli saatu osaksi läheisen tapaamiseen liittyvissä tilanteissa.

Aluksi oli vaikeata sopeutua siihen, että vankilassa epäillään kaikkia eikä omaistenkaan kohtelu ollut ystävällistä.

Nainen, 65

Myös Kauralan (2009) selvityksestä nousi esille se, että monet kertoivat tiedon, ohjauksen ja neuvonnan puutteesta koskien sekä vankiloiden käytäntöjä että yhteiskunnan tukimuotoja. Lisäksi vankiloihin toivottiin infopakettia, jossa kerrottaisiin vankiloiden käytännöistä ja myös internetistä toivottiin saatavan enemmän tietoa. (Kaurala 2009, 23.)

6.8 Läheisen konkreettinen vankilassaoloaika

Kuvio 7. Läheisen konkreettinen vankilassaoloaika

Vastanneiden läheisistä yhteensä 8 % oli menossa vankilaan tai suoritti alle 8 kuukauden rangaistusta. 20 % vastanneiden läheisistä suoritti 8 kk – 2 vuoden rangaistusta. Neljän – kahdeksan vuoden rangaistusta oli suorittamassa 20 % vastanneiden läheisistä. Yli kahdeksan vuoden rangaistusta oli suorittamassa 19 % vastanneiden läheisistä. Kahden – neljän vuoden rangaistusta suoritti 17

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

% vastanneiden läheistä. Prosentti vastanneista ei osannut sanoa läheisensä konkreettista vankilassaoloaikaa. Muu tilanne oli 15 % prosentilla vastanneiden läheisistä.

Vastanneiden läheisistä suurin osa eli 44 % suoritti tuomiotaan suljetussa laitoksessa. Avolaitoksessa oli 31 % vastanneiden läheisistä ja muu tilanne oli 25 % vastanneista. Suljetuissa laitoksissa yhteydenpito- ja tapaamismahdollisuudet ovat avolaitoksia rajatummalla.

Aika, joka suljetussa laitoksessa vietetään pitkien rangaistusten yhteydessä, on läheisenkin näkökulmasta hyvin pitkä. Voidaankin puhua useiden, pahimmillaan jopa kymmenien vuosien henkisesti kuormittavista ajanjaksoista. Lisäksi vankilassa olevan läheisenkin on suoritettava 2/3 osaa rangaistuksesta ennen kuin avautuu mahdollisuus anoa ns. poistumislupaa.

Niemisen ja Tuokkolan (2008) arvioinnin mukaan läheisten tilanteessa kuormittavaa oli kokemus elämän ”romahtamisesta” vankeustuomion johdosta. Arvioinnin mukaan raskasta oli myös pelko oman läheisen pärjäämisestä vankilan jälkeen sekä ikävää tunne. (Niemi ja Tuokkola 2008, 11.)

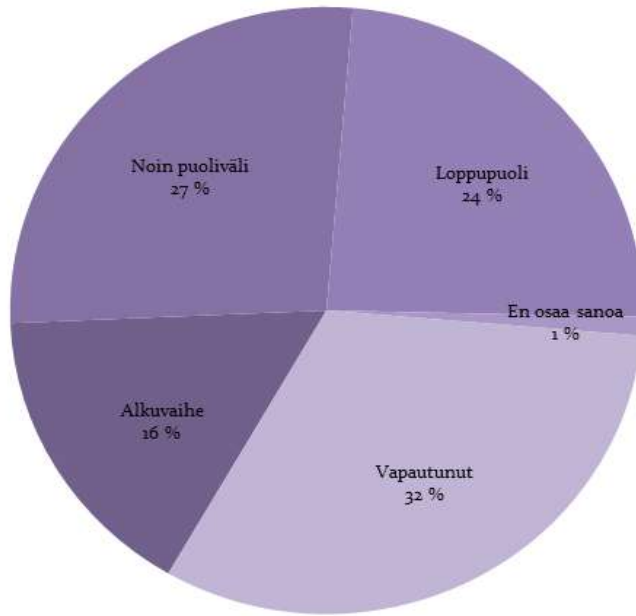
6.9 Läheisen vankeuden vaihe

Vastaajista 32 % ilmoitti läheisensä vapautuneen. 27 % vastaajista kertoi läheisen rangaistuksen olevan noin puolivälissä. 24 % vastaajista kertoi läheisen vankeuden olevan loppupuolella ja 16 % vastaajista kertoi rangaistuksen olevan alkupuolella. Vastanneista 1 % ei osannut kertoa läheisen vankeuden tilannetta.

Vaikka vastausten perusteella suurella osalla eli 32 % vastanneista, läheinen on jo vapautunut, ovat tuen tarpeet edelleen olemassa. Tätä puoltaa myös tämän tutkimuksen tuloksista tuonnempana esille nouseva vastaajien pelko läheisen selviytymisestä vankeuden jälkeen.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Kuvio 8. Läheisen vankeuden vaihe

Myös Kauralan (2009) selvitykseen vastanneet kaipasivat enemmän tietoa, ohjausta ja neuvontaa yhteiskunnan tukimuodoista. Lisäksi Niemisen ja Tuokkolan (2008) arvioinnissa todettiin erityisesti vankien vanhempien vastauksissa korostuvan pelko ja hätä oman lapsen tilanteesta. Vanhemmat myös kokivat puolisoita enemmän häpeää ja leimautumisen pelkoa sekä moraalisia vaikeuksia tilanteen johdosta. (Nieminen ja Tuokkola 2008, 12.)

Oma elämäni on hankaloitunut mm. salailun myötä. Vain pieni lähipiirini tietää asioista, joten salailua on paljon. Ikävä on kova, koska olemme tavanneet vain yhden kerran vankeusaikana.

Nainen, 31

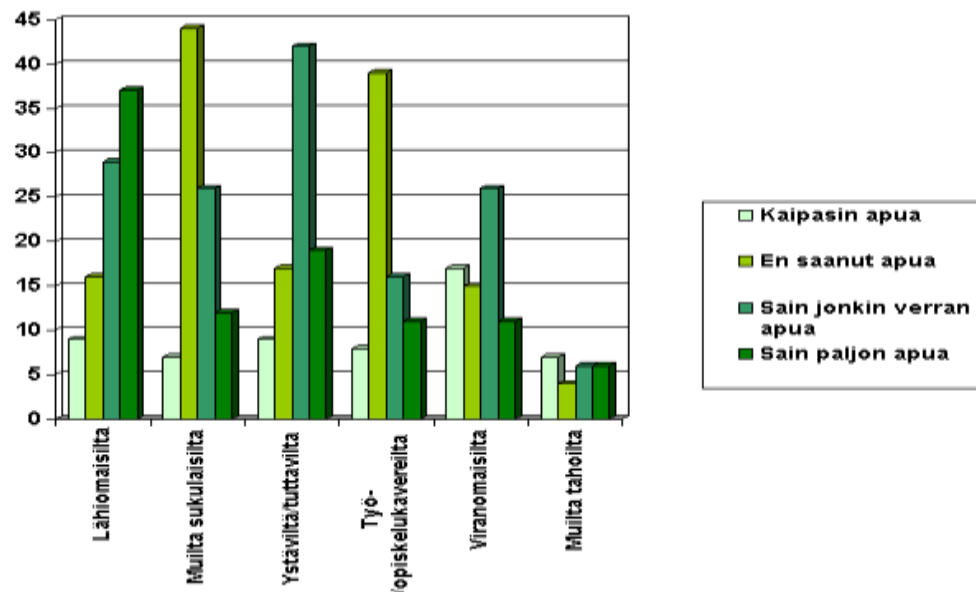
Vaikeinta oli alussa, koska asia tuli täysin shokkina meille ja uhrikin kuului tuttavapiiriin. Kävimme heti aluksi kriisikeskuksessa, joka toimii vapaaehtoisvoimin. Sieltä saatu apu oli arvokasta.

Nainen, 65

Kuten edellä olevista viittauksista todentuu, ovat vankeusjaksot läheisille hyvin kuormittavia. Tapahtuneen rikoksen johdosta koetaan syyllisyyttä, vaikka ei ole oltu millään tavalla osallisia tapahtuneeseen rikokseen. Asia koetaan häpeällisenä ja sitä salailaan, jopa lähiomaisilta. Lisäksi rikoksen tapahtuessa hyvin yllättäen, ollaan samankaltaisen kriisituen tarpeessa kuin muunkinlaisen äkillisen onnettomuuden kohdatessa perhettä.

7 VANKIEN LÄHEISTEN ODOTUKSET JA TUEN TARPEET

Seuraavassa avataan vankien läheisten saamaa tukea yhteiskunnan palvelujärjestelmän taholta ja kokemuksia tuen tarpeista tilanteessa, jossa perheenjäsen on rangaistusjärjestelmän toimenpiteiden kohteena. Esille nostetaan niitä tahoja, joilta tukea oli saatu ja tahoja, joilta tukea oli erityisesti odotettu. Lisäksi tekstissä nostetaan esille rangaistuksen vuoksi suurimmiksi elämänmuutoksiksi koetut asiat sekä tässä tilanteessa erityisen kuormittaviksi koetut asiat.

Kuvio 9. Läheisten saama tuki ja odotukset tuen suhteen

- Lähiomaisilta on tutkimustulosten mukaan saanut jonkin verran tai paljon apua yhteensä 65 % vastanneista. Apua lähiomaisilta kaipasi 9 % vastanneista. Apua ei saanut 16 % vastanneista.
- Muilta sukulaisilta apua sai jonkin verran tai paljon 38 % vastanneista. Apua muilta sukulaisilta kaipasi 7 % vastanneista. Apua ei saanut 44 % vastanneista.
- Ystävilta ja tuttavilta apua sai jonkin verran tai paljon 60 % vastanneista. Apua ystävilta ja tuttavilta kaipasi 8 % vastanneista. Apua ei saanut 17 % vastanneista.
- Työ- ja opiskelukavereilta apua sai jonkin verran tai paljon 27 % vastanneista. Apua työ- ja opiskelukavereilta kaipasi 8 % vastanneista. Apua ei saanut 38 % vastanneista.
- Viranomaisilta apua sai jonkin verran tai paljon 37 % vastanneista. Apua viranomaisilta kaipasi 17 % vastanneista. Apua ei saanut 15 % vastanneista.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Tutkimustulosten valossa näyttää siltä, että lähiomaisilta ja muilta sukulaisilta on saatu kohtuullisen hyvin tukea läheisen vankeusrangaistuksen aikana. Tosin vastaajista 44 % ilmoittaa, että ei ole saanut apua. Vastanneista yli puolet ilmoitti saaneensa tukea myös ystäviltä ja tuttavilta. Sen sijaan työ- ja opiskelukavereilta apua ei saanut liki 40 % vastanneista.

7.1 Tuki yhteiskunnan taholta rikoksen tapahtuessa

Suurin osa eli 39 % vastaajista odotti tukea mielenterveyspalveluista. Sosiaaliseltä sektorilta lastensuojelusta ja perhetyöstä tukea odotti 18 % vastaajista. Sosiaalityöntekijöiltä tukea odotti 8 % vastanneista. Kirkon tarjoamaa tukea pasterilta ja diakonilta odotti yhteensä 17 % vastanneista. Oikeuslaitoksen puolelta poliisilta ja muuta juridista tukea odotti 6 % vastanneista. Muilta tahoilta, jollaisina oli mainittu mm. vankilavirkailijat, terapia, työnantajat, työterveyshuolto ja lääkärit, tukea odotti 9 % vastanneista. Vastaajista 3 % kertoi, että ei halunnut tukea.

Taulukko 1. Tahot, joista tukea odotettiin

Kriisityöntekijä/psykologi	39 %
Lastensuojelu/perhetyö/sosiaalityöntekijä	26 %
Pastori/diakoni	17 %
Muut tahot: vankilavirkailijat, työnantajat, työterveyshuolto, terapia ja lääkärit	9 %
Oikeuslaitos: poliisi ja muu juridinen puoli	6 %

Lisäksi lomakkeen avoimissa kysymyksissä oli kuvattu runsaasti erilaisia toiveita yhteiskunnan puolelta odotetusta tuesta. Seuraavaan on koottu useamman vastaajan kokemuksia:

Yhteistyötä vankilan ja siviilipuolen perhetyön välillä. Vankilalta omaisten parempaa huomiointia esim. tiedottamisessa.

Nainen, 35

Terveydenhuoltopuolelta. Olen pyytänyt keskusteluapua useampaan otteeseen, mutta en ole sitä saanut.

Nainen, 28

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Vankilan toiminnan esitekirja läheisille kotiin. Ok, netissä kyllä on portti-vapauteen tietoa, mutta kaikilla ei ole nettiä. Muutenkin paperilla asia on paremmin ymmärretty. Vankilaan avoimet illat, joissa kerrotaan esim. yleiset käytännöt.

Nainen, 54

Myös Kauralan (2009) mukaan 42 % selvitykseen vastanneista katsoi, ettei ollut saanut riittävästi yhteiskunnan palveluja ja tukea. Suurin osa heistä oli kuitenkin jo aiemmin saanut apua eri viranomaispalveluista, mutta kokivat saamansa avun riittämättömänä. (Kaurala 2009, 18.)

Siskoni surmasi poikaystävänsä ja soitti minut ensimmäisenä paikalle. Totesin miehen kuolleeksi ja soitimme hätäkeskukseen. Poliisien tullessa jouduimme molemmat putkaan tai tutkintavankeuteen koska eihän he voineet siinä tietää kumpi sen on tehnyt. Vietin yön tutkintavankeudessa taposta epäiltynä ja aamulla minut haettiin kuulusteluun ja oli jo selvillä että siskoni oli syyllinen, en minä. Sain omat vaatteet takaisin (nukuin haalarissa) ja tavarani ja sitten minulle vain kerrottiin että mistä pääsen ulos. Muistan sen aina kun seisoin poliisiaseman edessä tietämättä mitä tehdä ja minne mennä. En saanut minkäänlaista ohjausta tai neuvoja. Piti vielä ilmoittaa asia meidän vanhemmille ja kavereille. En osannut tehdä tilanteessa muuta kuin mennä huoltoasemalle itkemään. Poliiseilla voisi olla antaa vaikka käyntikortti Mobileen tms. koska ei siinä tilanteessa osaa ajatella selkeästi, siinä on sokissa. En toivo kenenkään kokevan sitä avuttomuuden tunnetta.

Nainen, 32,

Edellinen pitkä lainaus kertoo konkreettisesti tunnelmista tapahtuneen rikoksen jälkeen. On hyvä huomioida, että tällaisessa tilanteessa myös rikoksenteikijän läheisen voidaan katsoa olevan uhrin asemassa. Teksti tuo myös hyvin näkyväksi läheisen tarvitseman kriisituen tarpeen tilanteessa, jossa rikos on juuri tapahtunut.

7.2 Suurimmat elämänmuutokset

Suurimpina elämänmuutoksina kuvattiin sitä, että elämään astui jatkuva huolen tunne. Käytännössä useilla niistä, joilla puoliso suoritti vankeusrangaistusta, toimeentulo romahti rangaistuksen alkaessa. Useiden kokemus oli se, että vankeuden alussa joutui taistelemaan monenlaisten asioiden mm. vankilan perhetapaamisten etenemisen puolesta. Vanhempien syyllisyyden kokemukset lapsensa teosta ja epäonnistuminen kasvattajana toistuivat myös huomattavassa määrässä vastauksia.

Ikävä ja masennus. Voimattomuus. En elä vaan olen.

Nainen, 62

”KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Ympäristön paine näyttää vastausten perusteella muuttaneen omaa elämää ja tuoneen tunteen, että toisille joutui selittelemään elämän jatkamista vankeudessa oleva puolison kanssa. Paine vapautumiseen, korvauksien maksamiseen sekä vankeuden päättymisen jälkeiseen työnsaantiin liittyen tuli esille niin puolisoitten kuin vankien vanhempien vastauksissa. Pidemmällä rangaistuksen suorittamisessa olevien aikuisten lasten vanhempien vastauksista nousi esille elämässä usein läsnä oleva pelko läheisen pärjäämisestä vankeuden jälkeen. Lisäksi vastauksista nousi esille huoli sisarusten välisen yhteydenpidon heikkenemisestä tai jopa katkeamisesta.

”Ystävät” katosivat, vain ne oikeat jäivät tukemaan. Käyn edelleen terapiassa, surma sattui 2006. Surman jälkeen muutin toiseen kaupunkiin. Minua tultiin oven taakse syyttelemään, että enkö muka voinut pelastaa uhrin henkeä.

Nainen, 32

Lisäksi useissa vastauksissa nousi esille hyvin raskaana elämänmuutoksena koettu vankilavirkailijoiden, lähinnä turvapuolen henkilökunnan puolelta tuleva läheisten kohtelu. Kohtelu oli useiden vastauksien mukaan nöyryyttävää.

Vanginvartijoiden suhtautuminen, varsinkin vanhemmat vartijat. ”Olet minuutin myöhässä, minunhan ei tarvitseisi enää sinua päästää tänne”. Tämän tyyppistä pompotusta paljon. Ja koska minulla on metallia elimistössä, niin hälytyslaitteet hälytti usein. ”Pitäisikö tutkia tarkemmin” nöyryyttäviä suhtautumisia.

Nainen, 51

Vankilan menettelytavoista ja päätöksentekojärjestelmästä tulisi saada tietoa. Vankeja uhkaillaan ja käyttäydytään asiattomasti. Hyvästä hallintotavasta, kansalaisoikeuksista, hallintolain noudattamisesta ei tunnu olevan tietoa vankiloiden henkilökunnalla. Edelleen on ”vanhoja käytäntöjä” jotka eivät perustu mihinkään eivätkä ole nykypäivän virkamieskäytännön mukaisia.

Nainen, 49

Vastauksista esille nouseva virkamiesten tapa suhtautua ja kohdella vankien läheisiä on asia, jonka tyyppistä käytöstä ei soisi esiintyvän ja johon tulisi voida vaikuttaa koulutuksen avulla. Läheisten tulisi saada vankilavierailuiden aikana asiallista, hyvän virkamiestavan mukaista ja asiakasystävällistä kohtelua. Tämä auttaisi osaltaan jaksamaan paremmin sen ikävän ja surun keskellä, jota tapahtunut rikos ja läheisen vuosiakin kestävä rangaistus aiheuttavat.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

7.3 Erityisen kuormittavat asiat

Erityisen kuormittavina asioina pidettiin ikävän tunnetta sekä vankilassa olevan omaa hätää tilanteestaan. Vapaudessa olevan läheisen oma hätä vankilassa olevasta läheisestä ja hänen selviämistään kuormitti myös jaksamista.

Kun yhtäkkiä vetäistään vankilamaailmaan, musertaa se rajusti. Ei ole tietoa mistään. Näkee (jos näkee) vankiloiden tapaamisajoilla muita omaisia, jotka todennäköisesti yhtä hukassa.

Nainen, 51

Taulukko 2. Erityisen kuormittavat asiat

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Ikävätunne	72 %	17 %	6 %	5 %	0 %
Läheiseni oma hätä tilanteestaan	55 %	23 %	13 %	7 %	2 %
Hätä läheiseni selviämisestä vankilaolosuhteissa	56 %	25 %	2 %	12 %	5 %
Tiedon puute vankilaolosuhteista ja vankilaan liittyvistä käytännön asioista	47 %	27 %	13 %	10 %	3 %
Luottamuksen heikentyminen läheiseni ja minun välillä	14 %	15 %	9 %	22 %	40 %
Leimautuminen/ ympäristön ja muiden ihmisten suhtautuminen	33 %	33 %	10 %	16 %	8 %
Häpeän tunne tilanteesta	32 %	22 %	15 %	19 %	12 %
Konkreettinen yksin jääminen arjen velvollisuuksien kanssa	26 %	23 %	10 %	21 %	20 %
Lasteni tai lapsenlasteni isä/äitisuhteen ylläpidon vaikeudet	35 %	18 %	17 %	6 %	24 %
Pelko lasten isäsuhteen heikentymisestä/ katkeamisesta	36 %	10 %	20 %	9 %	25 %
Pelko läheiseni pärjäämisestä vankilan jälkeen	55 %	27 %	8 %	8 %	2 %
Pelko läheissuhteesta vankeuden jälkeen	28 %	22 %	15 %	17 %	18 %

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Lisäksi vankilaolosuhteisiin ja vankilan käytäntöihin liittyvän tiedonpuutteen koki erityisen raskaana vastanneista yli 70 %. Erityisen kuormittavana koettiin lisäksi ympäristön ja muiden ihmisten suhtautuminen sekä leimautuminen. Myös häpeän tunne tilanteesta lisäsi kuormittavuuden tunnetta.

Elämäni on tietysti muuttunut monella tapaa, kun mieheni lähti vankilaan. Tuskallisinta oli oppia elämään yksin lasten kanssa. Lasten ikävä on myös todella raastavaa ja vaikeaa.

Nainen, 37

Pelko lasten isäsuhteen heikentymisestä tai katkeamisesta vankeusaikana sekä lasten tai lapsenlasten isä tai äitisuhteen ylläpidon vaikeudet kuormittivat läheisten mieltä. Toisaalta neljäkymmentä prosenttia vastanneista katsoi, että rangaistus ei ole kuitenkaan heikentänyt luottamusta vankilassa olevaan läheiseen.

Moniin edellä mainittuihin raskaana koettuihin asioihin on varmasti mahdollista jollakin tavalla vaikuttaa. Tiedon puute vankilaolosuhteisiin liittyen on ensimmäinen asia, jota voidaan lievittää lisäämällä tietoa eri kanavia hyödyntäen ja yhdenmukaistamalla käytäntöjä eri vankiloissa.

Häpeä on asia, jossa voidaan kulkea vangin läheisen rinnalla. Muun muassa me sosiaalialan ammattilaiset voimme tuoda niin sanotusti kasvot tälle kohderyhmälle ja puhua asioista niin, että jollain tavalla tulee mahdolliseksi riisua häpeän aiheetonta stigmaa läheisten yltä. Myös koulutuksen avulla on mahdollista vaikuttaa ja tuoda vankilan virkamiesten kohtaamiseen lisää vuorovaikutteisuutta vankien läheisiä kohtaan.

7.4 Muut kuormittavat asiat

Muina läheisen jaksamista kuormittavina asioina mainittiin yleisesti pelko rikoksen uusiutumisesta, vankeuden alun tapaamisvaikeudet sekä terapian ja psykologipalvelujen saannin vaikeus vankeusaikana. Erityisesti parisuhteeseen liittyvinä asioina mainittiin parisuhteessa jatkamisen puolusteleminen ulkopuolisille ja läheisen tuomion vuoksi tulleet avioerot.

Oman muun perheen hyväksymättömyys siihen, että yhä haluan pitää yllä suhdetta ”avopuolisooni” on raskasta.

Nainen, 56

Kauralan (2009) selvityksestä nousi esille vankeuden aiheuttamien mielialamuutosten lisäksi yhteydenpitoon liittyvät ongelmat vankilassa olevaan läheiseen. Kauralan selvitykseen vastanneet kokivat puhelini- ja puheaikojen rajoitukset, puheluiden kalleuden sekä tapaamisaikojen vähyyden ongelmana. (Kaurala 2009, 19-22.) Myös Suomelan ja Ryytäsen (2011) selvityksessä yhteydenpidon ongelmina mainittiin mm. puheluiden rajoitukset, tapaamisaiko-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

jen vähyys ja perhetapaamisten järjestelyjen vaikeudet. Lisäksi ongelmia toivat myös tapaamiskäytäntöjen joustamattomuus ja läheisten tapaamisista saama negatiivinen kokemus. (Suomela & Ryynänen 2011, i.)

Aina se on raskasta. Asioista ei voi puhua juuri kenellekään. Omaiset syyllistetään vankien teoista, kasvatuksen vika jne. Tuntuu et omainen kärsii vankeutta yhdessä vangin kanssa.

Nainen, 55

Perhetapaamisia pitäisi vankiloissa kehittää. Se on ykkösasia ja helppo toteuttaa, sillä niihin tarkoitettut tilat seisovat tyhjillään suurimman osan ajasta. Tapaamisia voisi siis olla useammin/pidemmän aikaa.

Nainen, 26

Näiden lisäksi omassa tutkimuksessani nousee esille kuormittavin asioina mm. sisarusten välisen yhteydenpidon heikentyminen, rangaistuksen pituus, uskon menettäminen oikeusjärjestelmään, työn-, asunnon sekä palveluiden saannin vaikeudet vankeuden jälkeen kuormittivat läheisen jaksamista. Myös uhrin omaisten kohtaaminen koettiin kuormittavana asiana.

Itse rikoksen ja sen saaman julkisuuden vuoksi asuntonne irtisanottiin ja määräaikaista työsuhdettani ei enää jatkettu. Yksinhuoltajan arki, taloudelliset huolet, vastuun kantaminen yksin. Kuormittavaa on myös ympäristön paineet, häpeä, salailu jne.

Nainen, 33

Yrityksen pyörittäminen kävi mahdottomaksi, toistaiseksi keskeytetty, ei työtä, muttei kelpaa työttömäksi. Velkaongelmat, vaikeus sosiaalityöntekijän kanssa/taloudellinen pomputtelu, unettomuus, ruokahaluttomuus, pahoinvointi, apeus, sosiaalisten suhteiden katkeaminen ja henkinen ihmisarvon mitätöinti.

Nainen, 32

Useissa vastauksissa toistuivat edellä olevien viittausten kaltaiset tapahtumat, joista voi hyvin päätellä miten kohtuutonta taakkaa ja räsäystä tapahtunut rikos läheisen elämään aiheuttaa. Läheisen tekemä rikos ja sen kautta alkavat tapahtumien sarjat näyttävät näiden esimerkkien valossa liki lamauttavan arjen toiminnot. Myös oma henkinen jaksaminen joutuu kovalle koetukselle. Näissä tilanteissa läheiset tarvitsevat paljon tukea myös yhteiskunnan palvelujärjestelmältä, jaksakseen kantaa vastuuta arjen jatkumisesta ennallaan, vankeusrangaistuksesta huolimatta.

7.5 Kokemukset tuen tarpeesta nykyisessä elämäntilanteessa

Nykytilanteessa, jossa läheisen rangaistus oli suurimmalla osalla vastaajista tietystä mielessä jo osa elämää tai ainakin akuutein kriisivaihe oli ohitettu, tu-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

kea toivottiin mm. seuraavilta tahoilta: Vankien omaiset VAO ry:ltä, psykiatrilta, poliisilta ja rikostutkijoilta, järjestöiltä, elämäkumppanilta ja Jumalalta.

Kaipasin suunnattomasti vertaistukea. Valtava helpotus oli puhua ihmisen kanssa, joka ei tuominnut, eikä kauhistunut ja ymmärsi. Se valaisi monta asiaa.

Nainen, 45

Samanaikaisesti tuotiin esille, erityisesti vanhempien vastauksissa sitä, että vielä itse selviäisi asioidensa kanssa, mutta tarvitsee tukea vankilassa olevalle läheiselleen. Apua tarvittiin mm. asunnon saannissa, toimeentuloasioissa, työnhaussa yms. asioissa.

Ymmärrystä ja tukea. Poikani joka kerta muovikassin kans vapautuu asunnottomana ja kukaan ei ole valmis asuntoa järjestämään. Sen vuoksi huono alku vapautumiselle ja mahdollisuudelle parempaan elämään.

Nainen, 67

Myös vankien lasten tilanne oli aihe, joka toistui hyvin usein niin äitien kuin myös isovanhempien vastauksissa. Paine vastata yksinhuoltajana arjen asioista tai isovanhemman epätietoisuus siitä, kuinka saada tukea asioiden käsitte-lyyn lapsen kanssa ja olla tukena hänelle nousi voimakkaasti esille.

Vankien lapset täytyisi ottaa ”yhteiskunnan ”syliin”. Esim. poikani tytär on 8-vuotias. Isän mentyä vankilaan, koulussa on tullut vaikeuksia oppimisen alueella. Itkuherkkyyttä, ujoutta ja yöllä painajaisia.

Nainen, 57

Ikävään ei koskaan totu. Joka ilta tuntuu yhtä kurjalta mennä alkaa nukkumaan yksin. Lisäksi on tosi vaikea katsoa, kun lapsi ikävöi isäänsä ja joka ilta kysyy milloin isi tulee kotiin. Lapset ovat saaneet kärsiä eniten ja samalla se on ollut itselle stressaavinta.

Nainen, 29

Kuten edellä olevista lainauksista käy ilmi, on vankien lasten tilanne yhteiskunnassamme edelleen hyvin lohduton. Tukea vankeuden aiheuttamiin erityiskysymyksiin on usein vaikea saada ja lapsen kehityksen kannalta katsotuna esimerkiksi isän kahdeksan vuoden poissaolo arjesta merkitsee todella paljon.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

8 KOKEMUKSIA VAO RY:STÄ

8.1 Tietoa jäsenyydestä

Vastaajista n. 70 % oli ollut VAO ry:n jäsenenä yli vuoden ajan. Seuraavaksi eniten 12 % jäsenistä oli henkilöitä, jotka olivat kuuluneet yhdistykseen yli puoli vuotta, mutta alle vuoden ja 10 % oli henkilöitä, jotka olivat olleet jäseniä alle puolen vuoden ajan. Vastaajista 8 % ei ollut ilmoittanut jäsenyytensä pituutta.

Vastanneista 31 % oli saanut tiedon VAO ry:n toiminnasta internetsivujen välityksellä ja 22 % oli saanut tiedon sanomalehden kautta. Läheisen henkilön kautta tiedon oli saanut 10 % tapauksista ja vankilan ilmoitustaululta tai vankilan työntekijältä tiedon oli saanut 11 % vastaajista. Muualta tietoa oli saatu mm. KRIS ry:stä, Kriminaalihuollon tukisäätiöstä, Kriminaalihuollosta ja television välityksellä. Vastaajista 1 % oli saanut tiedon sosiaalitoimen kautta.

8.1.1 Toimintaan mukaan tulon syyt

Vertaistuen, keskusteluavun ja yhteisten kokemusten jakamisen mainitsi syyksi toimintaan mukaan tulemiselle 34 % vastaajista. Seuraavaksi eniten eli 21 % vastaajista ilmoitti tulleen tiedon tarpeen vuoksi. Vastaajista 3 % ilmoitti tulleen toimintaan voidakseen vaikuttaa asioihin. Yhdistyksen olemassaolon vuoksi ikään kuin kannatusmielessä oli toimintaan tullut mukaan 2 % vastanneista. Vastaajista 1 % ilmoitti tulleen mukaan saadakseen tukea läheiselleen vankilassa. Muissa vastauksissa syytä ei ollut ilmoitettu. Toiminnasta saatua tukea kuvailtiin mm. seuraavin suurin lainauksin.

On paikka, jossa asioista voi puhua niiden nimellä, ilman rooleja. Oman tilanteen ja ajatusten selkeneminen ja arjessa jaksaminen. Se ettei ole yksin.

Nainen, 74

Lohtu ja tuki. Tunne siitä, että itse ei välttämättä ole tehnyt väärin, vaikka kasvattajana kokeekin olevansa totaalaisesti epäonnistunut.

Nainen, 60

Vastaajista 36 % oli ilmoittanut olevansa mukana VAO ry:n toiminnassa. Näistä eniten 30 % oli osallistunut vertaisryhmätoimintaan ja kesäleireille. Vastanneista 27 % ilmoitti, että ei ole mukana toiminnassa.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

8.1.2 Toiminnassa erityisen hyväksi koetut asiat

Vertaisryhmätoimintaa pidettiin erityisen hyvänä toimintamuotona ja sen laitoi ensisijaiseksi suurin osa vastaajista. Kesäleirejä ja sähköposteja/tiedotteita pidettiin seuraavaksi parhaina toimintamuotoina ja viimeisenä tulivat virkistysviikonloput. Tiedotteita ja sähköposteja pitivät erityisen tärkeinä ne vastaajat, joiden asuinpaikkakunnalla ei ollut mahdollisuutta osallistua vertaisryhmätoimintaan. Muina tärkeinä asioina oli mainittu mm. puhelinkeskustelut, yhdistyksen joulujuhlat ja muu keskusteluapu.

Ystäväni kysyvät miten poikani voi. He ovat lohduttaneet minua, ovat opettaneet minua ymmärtämään, että olen ollut hyvä äiti. Kenenkään äidin (isän) ei pitäisi syyttää itseään lastensa tekemistä virheistä, joille he eivät ole voineet mitään.

Nainen, 58

Alussa, kun kaikki oli outoa, uutta, pelottavaa ja ahdistavaa, tuntui hyvältä saada ihan puhdasta faktatietoa ja myös henkistä tukea ilman moralisointia tai ”hyvää tarkoittavia” neuvoja, joita läheisiltäni sain.

Nainen, 65

Oman tilanteen todellisuuden hahmottaminen. Kokemuksista puhuminen, käytännön tietoa vankeusrangaistukseen liittyen.

Nainen, 33

Edellä olevista viittauksista käy ilmi hyvin konkreettisella tasolla se, minkä tyyppistä tukea vertaisryhmistä ja toiminnassa mukana olosta on saatu. Erityisen tärkeäksi näyttäisi nousevan vertaisuuden mukanaan tuoma tieto sekä vastauksista esille noussut tunneyhteyden merkitys vertaisten välillä. Tunneyhteyden tuomaa tukea, kokemusta lohdutetuksi tulemisesta, voitaneen pitää merkittävänä tekijänä läheisen jaksamiselle. Lisäksi tämäntyyppistä tunnetukea on vaikea saada ammattiauttajan tuen avulla.

8.2 Toiminnan kehittämisehdotuksia

Vastaajista 15 % oli maininnut VAO ry:n toiminnan nykyisellään ihan toimivaksi tai ei osannut sanoa, kuinka toimintaa tulisi muuttaa. 29 % vastaajista toi esille kehittämisehdotuksia tai mielipiteitä. Nämä jakaantuivat seuraavasti: a) vankien omaisten tilanteen parantamiseen viittaava vaikuttamistoiminta yhteiskunnassa, b) tiedottaminen VAO ry:stä, ja c) vertaistuen- ja toiminnan kehittäminen.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

8.2.1 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Tärkeäksi nähtiin VAO ry:n pyrkimys vaikuttaa yhdistyksenä tavoitteellisesti perhetapaamiskäytäntöihin vankiloissa. Niin, että tapaamiset olisivat kestoltaan joka vankilassa pidempiä. Tarpeelliseksi nähtiin myös se, että VAO ry:n tulisi pitää enemmän esillä julkisuudessa vankien omaisten oman jaksamisen tilannetta. Seuraavat suorat lainaukset tuovat esille muutamia konkreettisia toimenpiteitä, joilla läheisten tilannetta voitaisiin helpottaa.

Enemmän keskustelua siitä, että omainen hakisi apua omaan jaksami-
seensa ajoissa, ettei pala loppuun ja joudu ennenaikaiselle työkyvyttö-
myyseläkkeelle, kuten kohdallani kävi ja meitä on todella paljon.

Nainen, 55

VAO voisi yrittää median kautta saada perhetapaamiseen järkevämmän
käytännön esim., että tapaamisen pitäisi olla joka vankilassa vähintään 5h
kestävät.

Nainen, 29

Tulla näkyvämmäksi.. mutta miten, kun me omaiset olemme aika heikko-
ja toimimaan leimautumisen pelossa..

Nainen, 40

8.2.2 Tiedottaminen

VAO ry:n tiedotteita kesäleireistä ja vertaisryhmätoiminnasta toivottiin lähe-
tettävän internetilmoitusten lisäksi myös koteihin. Tärkeäksi nähtiin VAO
ry:n toiminnasta viestittäminen poliisilaitoksille ja tutkintavankiloihin, jotta
apua läheisille saataisiin nykyistä aiemmin.

Poliisien toiminta oli asiallista, mutta mitään tietoa VAO:sta siellä ei sil-
loin ollut. Poliisi ei tuntunut edes ymmärtävän, että muutkin kuin uhrin
omaiset tarvitsivat apua. Poliisivankilan henkilökunta oli työkeää, eikä
halunnut auttaa millään tavalla. Ystävällisempi suhtautuminen olisi ollut
tarpeen.

Nainen, 65

Lisäksi VAO ry:n internetsivuille kaivattiin ilmoitusosiota mahdollisista
kimpakyydeistä Suomen eri vankiloihin. Tämänkaltaisen toiminnan nähtiin
helpottavan matkakustannuksia sekä tarjoavan suoraa vertaistukea. Yhdistyk-
sen toivottiin olevan tässä tiedon välittäjänä, jolloin ketään ei tunnistettaisi in-
ternetissä.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

VAO:n toimintaa pitää ”mainostaa” enemmän, jotta illoissa olisi enemmän osallistujia. Ilmapiiri on ollut lämmin ja innostava. Uskon, että keskustelijoita tai keskustelun tarpeessa olevia on enemmän, kun vain löytäisivät mukaan. Pitäisikö olla enemmän ja useammin esillä?

Nainen, 59

Tärkeänä nähtiin ylipäänsä VAO ry:n toiminnasta tiedottaminen ja tukimahdollisuuksien esillä pitäminen eri foorumeilla, jotta omaiset löytäisivät yhdistyksen jo läheisen vankeusrangaistuksen alkumetreillä ja saisivat sitä kautta tarvitsemaansa vertaistukea.

8.2.3 Vertaistoiminnan kehittäminen

Entisestään tulisi kehittää kesäleirien ja virkistysviikonloppujen luennoitsijoiden laadukkuutta sekä ottaa toiminnassa vahvemmin huomioon lapset ja nuoret sekä perheet ja puoliset. Konkreettista kriisiapua tulisi pyrkiä lisäämään akuuteissa tilanteissa sekä saada lisää vertaisryhmiä. Näiden lisäksi toiveena oli tiedon lisääminen vankila-oloista ja käytännöistä.

Toiminnan kehittämiseen mukaan pääsyn kynnyksen toivottiin olevan matalampi kaikille ja vastuunjako toivottiin suunnattavaksi enemmän vetäjien kesken. Rekrytointia ja motivointia tulisi vastausten mukaan lisätä niin, että toimintaan saataisiin mukaan nykyistä enemmän vastuullisia toimijoita.

Osassa vastauksista kävi ilmi, että pienen yhdistyksen sisällä saattaa ajoittain ilmetä myös kykenemättömyyttä tai saamattomuutta delegoida asioita. VAO ry:n sisällä toivottiin muun muassa puheenjohtajan puuttuvan siihen, että erilaiset omaiset tuntisivat olonsa yhdistyksessä samanarvoiseksi. Tämänkaltaista toivetta esitettiin vankien puolisoitten osalta sekä jossain määrin nuorten osalta. Näitä tuovat esille seuraavat suorat lainaukset.

VAO:n ”äiti-jäsenet” tai osa heistä ollut todella tuomitsevia meitä puolisoita kohtaan. Siksi olen vetäytynyt toiminnasta. Minulle on esim. kommentoitu, että ”vain äidin tuska on sydänverellä kirjoitettu”.

Nainen, 26

Halusin tavata ihmisiä, joilla on sama tilanne kuin minulla, eli läheinen vankilassa. Olen saanut jutella varsinkin nuorien kanssa, joilla on sama tilanne.

Nainen, 16

Monessa vastauksessa oli esillä toive VAO ry:n näkyvämmän roolin puolesta ylipäänsä yhteiskunnassa ja erityisesti vaikuttamistyössä. Vaikuttamistyön tekeminen nähtiin tärkeäksi suhteessa niihin viranomaisiin, joita omaiset koh-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

taavat rikosseuraamuspuolella. Lisäksi vastauksissa peilattiin omaa perhetilannetta silloin, kun läheinen oli joutunut vankeuteen ja pohdittiin, miten toimimalla voisi huojentaa niiden tilannetta, jotka ovat vasta joutuneet kyseiseen tilanteeseen?

Mielestäni yhteiskunnan tulisi antaa tälle yhdistykselle kaiken tukensa. Koen, että on erittäin tärkeää lastenkin hyvinvoinnin kannalta saada jotain tukea perheisiin, jotka jäävät todella tuskan keskelle. Menettää joku läheinen vuosiksi vankeuteen, se on lapsille kova paikka ja varmaan myös vanhemmille, jotka menettävät lapsensa vuosiksi vankiloihin.

Nainen, 37

Kun läheinen lähtee vankilaan, niin siviiliin jäävä on shokissa/lukossa ja väsynyt kaikesta stressistä. Silloin pitäisi jaksaa kaiken keskellä vielä selvittää, että mitä etuuksia ja tukia olisi saatavilla. Ja kaikki se paperisota. Silloin, kun tulee tieto tuomiosta, voisi samassa kirjeessä laittaa infoa perheelle, missä olisi kaikki info, myös VAO:sta.

Nainen, 35

Lisäksi useissa vastauksissa esille noussut leimautumisen ja häpeän tunne sekä arjen keskellä uupuminen ovat seikkoja, joiden vaikutus läheisen elämässä voi olla useiden vuosien mittainen.

Mikäli vankilassa olevalla läheisellä on taustalla jo aiempia rangaistuksia, saattaa olla niin, että läheinen on ollut jopa kymmeniä vuosia vankilassa. Näin myös hänen vapaudessa olevat läheisensä ovat joutuneet elämään häpeän ja leimautumisen keskellä näiden vuosien ajan.

Elämässä useita vuosia läsnä olevat kuluttavat tunteet eivät ainakaan paranna vapaudessa olevan läheisen henkistä jaksamista. Näissä tilanteissa olisi varmasti perusteltua kehittää paremmin kohdennettua tukea yhteiskunnan palvelujärjestelmän puolelta myös vankien läheisten osalle.

9 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselyitä lähetettiin kaikkiaan 132 kpl ja niistä palautui 89 kpl. Vastausprosentiksi tulee 67 %, jota voidaan pitää kyselytutkimukselle erittäin korkeana. Vastausprosentin voi nähdä kertovan myös kyselyn tärkeydestä vastanneille. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että suurin osa vastaajista (65 %) oli vankien vanhempia. Puolisoita ja avopuolisoita vastanneista oli seuraavaksi eniten (21 %). Vastaajien keski-ikä oli 49 vuotta ja vastaajista suurin osa (88 %) oli naisia.

Vanhempien osuus vastanneista on aiemmissa vastaavissa tutkimuksissa ollut hyvin pieni. Näin ollen on hyvin todennäköistä olettaa, että heidän tuen tarpeensa ei ole tullut tähän mennessä riittävästi esille. Kauralan (2009) selvityksessä kävi ilmi, että selvitystä tehdessä kohderyhmään kuulumattomat vankien vanhemmat olisivat toivoneet voivansa vastata kyselyyn.

Suomelan ja Ryytäsen (2011) selvityksen mukaan vankien läheisiä sekä vankeusajan vaikutuksia läheissuhteisiin on Suomessa tutkittu huomattavan vähän. Myös vankien muita läheissuhteita, kuten vankien vanhempien selviytymistä kuvaavaa kirjallisuutta, on joitakin lehtiartikkeleita lukuun ottamatta erittäin niukasti. Oma tutkimukseni tarjosi tälle kohderyhmälle mahdollisuuden saada äänensä paremmin kuuluville.

Vastauksien perusteella tutkijalle muodostui kuva siitä, että useissa tapauksissa vankien läheiset kokevat perheenjäsenen rikosprosessin kriisinä ja ovat kriisituen tarpeessa. Myös Melinin (1998) tutkimuksessa kävi ilmi, että avioerotilanteessa tai kuoleman yhteydessä on usein tarjolla tukea, mutta vankeusrangaistuksen tullessa eteen, tukea voi olla vaikea saada tai ottaa vastaan häpeän ja syyllisyyden tunteiden vuoksi.

Tyynelän Kehittämiskeskuksen osahankkeen Jyväällä - projektin loppuraportista (2009) käy ilmi, että häpeän ja syyllisyyden tunteet liittyivät lähes kaikkiin asioihin, joista läheiset halusivat keskustella. Läheiset kokivat häpeää ja syyllisyyttä rikoksista, joita he eivät olleet tehneet. Häpeä näkyi rikoksenteijöiden läheisten elämässä pahimmillaan sosiaalisen verkoston kaventumisena. Erityisen voimakkaita häpeän ja syyllisyyden tunteet olivat rikoksenteijöiden äideillä, joita myös tämän tutkimuksen vastaajissa oli suurin osa.

Vastaajat kokivat saaneensa tukea yhteiskunnan palvelujärjestelmältä heikosti tilanteessa, jossa läheisen pidätys on tapahtunut ja tilanne on akuutti. Erityisen kuormittavina asioina pidettiin ikävää tunnetta sekä vankilassa olevan omaa hätää tilanteestaan. Näissä tilanteissa kaivattiin mahdollisuutta keskustelutuen ammattilaisten kanssa. Vapaudessa olevan läheisen hätä vankilassa ole-

vasta läheisestä ja hänen selviämistään kuormitti omaa jaksamista. Pelko läheisen pärjäämisestä vankeuden jälkeen lisäsi kuormittavuuden tunnetta.

Tilanteen haastavuutta läheisen näkökulmasta katsottuna lisää se, että 44 % vastaajista mainitsi läheisen suorittavan rangaistustaan suljetussa laitoksessa, jossa olosuhteet mm. tapaamisten kannalta ovat avolaitoksia huomattavasti rajoitetummat. Lisäksi vastaajat mainitsevat läheisensä suorittavan 39 % tapauksista rangaistusta, jonka pituus on neljästä kahdeksaan tai yli kahdeksan vuotta. Vastaajista 17 % mainitsee läheisen suorittavan kahdesta neljään vuoden rangaistusta. Vastaajien läheisistä suurella prosentilla on hyvin pitkät tuomiot. Tämän voidaan katsoa tuovan myös läheisen elämään epävarmuutta ja huolta lisääviä tekijöitä useiden vuosien ajalle.

Myös Suomelan ja Ryytäsen (2011) tutkimuksessa todettiin, että vangit sekä heidän läheisensä kokivat ikävääntunnetta raskaana. Vangit olivat myös huolissaan läheisensä arkipäivän selviytymisestä ja taloudellisesta pärjäämisestä. Vastaavasti läheiset olivat huolissaan vankilassa olevan selviytymisestä vankilassa ja vapautumisen jälkeen. Erityisesti vankien vanhemmat kokivat vankilassa olevan lapsensa hädän tämän omasta tilanteesta erityisen raskaana. Vanhemmat tarvitsivat tukea sen huolen ja pelon tunteen käsittelemiseen, mitä omalle lapselle on tapahtumassa. Samankaltainen tieto välittyi myös tämän käsillä olevan tutkimusaineiston kautta.

Vankilaolosuhteisiin ja vankilan käytäntöihin liittyvä tiedonpuute koettiin tutkimuksen mukaan raskaana. Myös Kauralan (2009) selvitykseen vastanneet kaipasivat enemmän tietoa, ohjausta ja neuvontaa koskien vankilan käytäntöjä sekä yhteiskunnan tukimuotoja. Tiedonpuutteen lisäksi puolison vankeus oli vaikuttanut Kauralan (2009) selvityksen mukaan myös vastaajien mielialaan. Tiedonpuutteen ja mielialamuutosten lisäksi Kauralan (2009) selvityksessä nousi esille puhelin- ja puheaikeiden rajoitukset, puheluiden kalleus sekä tapaamisaikojen vähyyden ongelmat.

Erityisen kuormittavana tutkimuksen mukaan koettiin ympäristön ja muiden ihmisten suhtautuminen ja leimautuminen. Karsikkaan (2003) työryhmämietinnön mukaan häpeän tunne läheisen vankeudesta lisäsi kuormittavuuden tunnetta. Vapaudenriiston vuoksi vangin puoliso jää ilman läsnä olevaa aviomiestä ja lapsi isää, mistä syystä myös vangin perhe tulee tavallaan rangaistuksi. Joskus vangin puoliso ja perhe saavat ympäristöltä jopa suuremman rangaistuksen kuin itse vanki.

Lisäksi Tuokkolan (2009) arvioinnista nousee esille se, että läheiset ovat ikään kuin kannattelijoina, jotka pitävät huolta vapaudessa olevasta perheestä, mutta tietyllä tavalla myös rikoksentekeijästä. Kyseisen arvioinnin mukaan läheiset tarvitsevat tukea nimenomaan omaan jaksamiseen ja pärjäämiseen liittyen. Heidän tilannettaan tulee ja kannattaa tukea, sillä jos heidän jaksamisensa loppuu, tarvitaan tukea todella paljon.

Oman tutkimukseni tulosten mukaan pelko lasten isäsuhteen heikentymisestä tai katkeamisesta vankeusaikana sekä lasten tai lapsenlasten isä tai äitisuhteen ylläpidon vaikeudet kuormittivat läheisten mieltä. Karsikkaan (2003) mukaan vankeusrangaistus voi kostautua edelleen sosiaalisena perintönä lasten kautta sukupolvesta toiseen. Myös Suomelan ja Ryynäsen (2011) selvityksen karuinta luettavaa olivat tulokset vankien mahdollisuuksista pitää yhteyttä lapsiinsa. Suomessa tulisikin ottaa Ruotsin tapaan YK:n lapsen oikeudet lähtökohdaksi lasten ja heidän vanhempiansa yhteydenpidossa vanhemman vankeusaikana.

Eniten tukea viranomaissektorilla odotettiin mielenterveyspuolelta. Vastanneista 39 % toivoi tukea kriisityöntekijältä tai psykologilta. Sosiaalisen puolelta lastensuojelusta ja perhetyöstä apua odotti 18 % vastanneista ja sosiaalityöntekijöiltä 8 % vastanneista. Kirkon tarjoamaa apua pastorilta ja diakonilta odotti yhteensä 17 % vastanneista. Oikeuslaitoksen puolelta poliisilta apua odotti 6 % vastanneista. Vastaajista 3 % ei halunnut itselleen apua.

Tuen toivottiin olevan mm. keskusteluapua, psykoterapiaa, lastenhoitoapua, taloudellista tukea, neuvontaa ja ohjeistusta. Vastaajat kertoivat saaneensa eniten tukea lähiomaisiltaan, muilta sukulaisilta sekä ystäviltä ja tuttavilta.

VAO ry:n toiminta vastasi tutkimustulosten mukaan erittäin hyvin vangin omaisen tuen tarpeeseen. Erityisen tärkeänä koettiin vertaisryhmätoiminta, mutta haasteena oli tutkimuksen mukaan se, että tukea on tarjolla vain muutamilla paikkakunnilla.

Haasteena koettiin myös tuen löytäminen siinä akuutissa tilanteessa, jolloin rikos on läheisen teon kautta koskettanut perhettä. Tällöin rikoksenteijän läheisen oma tilannekin voi olla niin kaottinen, että hän ei kykene hakemaan itselleen apua ja sitä tulisi olla selkeämmin tarjolla niillä yhteiskunnan toimijoilla, jotka auttamistyötä tekevät.

Osaltaan tätä ajatusta tukee myös Myllärisen (2011) väitöskirjatyön johtopäätöksistä esille nouseva, sellaisen auttamistyön osaamisen tarve, jolla olisi valmius asettua kohtaamaan ja herättämään todellinen usko tulevaan.

10 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Pääasiallinen luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko prosessia. (Eskola & Suoranta 2003, 210). Keskeisiä pohdittavia eettisiä näkökulmia ovat Kylmän, Pietilän ja Vehviläinen – Julkusen (2002) mukaan tutkimusaihe, menetelmälliset ratkaisut, aineistoanalyysi ja raportointi.

Olen toiminut Kriminaalihuollon tukisäätiössä koordinaattorina vuodesta 2005 lähtien ja kehittänyt vangeille ja heidän läheisilleen tukimuotoja. Opin näytetyössäni tutkittavana ollut VAO ry on ollut työssäni kehittämiskumppani yhtä kauan. Luonnollisesti se tosiasia, että tutkija itse työskentelee ympäristössä, jossa kohtaa tutkittavaa kohderyhmää sekä vuosien varrella syntynyt luotettava yhteistyökumppanuus, antoivat hyvän pohjan lähteä liikkeelle omalla tavalla arkaluonteisenkin aiheen tutkimisessa.

Eskolan & Suorannan (2003) mukaan tutkittavalle on annettava riittävästi tietoa tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista sekä korostettava vapaaehtoisuutta osallistumiseen. Opinnäytetyön tekemisen ja aiheen valinnan perusteluna olivat tutkimuksen avulla saadut tiedon tarpeet kehittämistyön tueksi. Tämän tiedon esille saaminen oli tärkeää, jotta rikosentekijöiden läheisille kyetään kehittämään uudenlaisia tukimuotoja. Kyselytutkimus oli laatuaan ensimmäinen VAO ry:lle tehty kysely.

Tutkimusluvan hankin yhdistyksen puheenjohtajalta kirjallisesti anoen ja tilaisuudessa käytiin läpi miten tutkimuksen tekeminen on suunniteltu toteutettavan. Samassa yhteydessä toin esille, kuinka aineisto kerätään ja mihin siinä kiinnitetään huomiota. VAO ry:n puheenjohtaja edusti tässä tapauksessa luvan antajana koko tutkittavaa joukkoa, koska kyselytutkimuksen ollessa kyseessä olisi ollut hyvin vaikeaa kysyä lupaa kaikilta vastaajilta erikseen. Lisäksi puheenjohtajan kanssa muotoiltiin jokaiselle jäsenelle kyselyn mukana lähetettävän saatekirjeen sisältöä, josta kävi ilmi tutkimuksen tavoitteet, luotamuksellisuus sekä se, mistä valmiin tutkimuksen saa luettavaksi sen valmistuttua.

Kyseisessä tilaisuudessa sovittiin myös puheenjohtajan jäsenistölle lähettämän erillisen sähköpostikirjeen sisältö, jossa kerrottiin tulevasta kyselytutkimuksesta ja painotettiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Lisäksi kyselyn mukana lähetetyssä saatekirjeessä annettiin lupaus siitä, että vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä vastaajan henkilöllisyys tule missään vaiheessa julki. VAO ry:n puheenjohtaja toimi apuna kirjeiden lähettämisessä, jolloin vastaajien henkilöllisyys ei missään vaiheessa tullut tutkijan tietoon.

Aineiston hankinnassa käytetyn strukturoidun kyselylomakkeen testaus ennen aineiston keruun aloittamista lisäsi lomakkeen toimivuutta. Vastauksia tuli paljon, mikä muodosti analysoitavan aineiston hyvin laajaksi. Aineiston sisäistämisen ja karkean luokittelun kautta täsmennettiin tutkimustehtävää ja rajattiin analysoitava vain siihen, mikä oli tutkimustehtävä.

Aineistoa analysoidessa pohdin sitä, nostinko enemmän esille itseäni kiinnostavia aiheita kuin vähemmän mielenkiintoa herättäneitä. On kuitenkin luonnollista, että tutkijan omat intressit ja mielenkiinnon kohteet vaikuttavat siihen mitä aineistosta nousee esille. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt fokusoimaan aineistosta esille nostamani asiat selkeästi tutkimuskysymysten ympärille.

Tutkimukseni on ollut lähtökohdiltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineiston analyysiä on kuitenkin todennettu myös taulukoin ja kvantitatiivisin, määrällisin osin, joiden tavoitteena on ollut vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja tuoda esille myös ilmiöiden ja asioiden määrällistä ulottuvuutta.

Eskolan & Suorannan (2003) mukaan vahvistavuus tutkimuksen luotettavuudessa tarkoittaa sitä, että tehdyt tulkinnat saavat tukea toisista vastaavia ilmiöitä tarkastelleista tutkimuksista. Opinnäytetyöni tulkinnat saavat tukea aineistosta ja viitekehyksen teoriasta sekä osaltaan myös kohderyhmälle aiemmin tehtyjen vastaavien tutkimusten tuloksista, joiden kanssa tämän tutkimuksen tulokset ovat käyneet keskenään vuoropuhelua.

11 POHDINTA

Elämme 2000- luvulla, tietoyhteiskunnan ja korkean elintason maassa. Siitä huolimatta yhteiskunnassamme asenteet vankien omaisia kohtaan tuntuvat yhä edelleen olevan 1900- luvulta. Yhteiskunnan vaatimukset kasvavat kasvamistaan. Ihmisen on jaksettava suorittaa enemmän, selviydyttävä yksin ja tavoiteltava lähes täydellisyyttä. Haavoittuvuus ja häpeä on vain laitettava siivuun.

Rikosseuraamuslaitokselta vuonna 2003 tullut työryhmämietintö on aihepiiriltään edelleen hyvin ajankohtainen. Mietintö koskettaa kehittämissisällöltään monelta osin myös tässä tutkimuksessa esille nousseita vangin läheisen tuen tarpeita. Vuosia on kulunut ja kysymys kuuluu edelleen, milloin näille jo tuolloin esille nostetuille asioille saadaan konkreetteja, myös läheiset huomioivia toimenpiteitä?

Mohell & Pajuoja (2006) toteavat, että merkityksellistä yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta on tukea vangin yhteyksiä perheeseen ja muihin läheisiin ihmisiin vankeuden aikana. Yhtä tärkeää näiden suhteiden tukeminen on varmasti myös vapaudessa olevien läheisten kannalta, sillä vankeus vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin, ei vain vankilassa olevaan.

Olen aloittanut kehittämistyöni vankien ja heidän läheistensä parissa pian työryhmämietinnön (2003) julkaisemisen jälkeen vuonna 2005. Työssäni olen näiden vuosien aikana kohdannut laajasti myös kohderyhmän kanssa työtä tekeviä viranomaisia. Mielestäni näinä vuosina vaikein ja kehittämistyötä eniten hidastava asia ovat olleet ammattilaisten asenteet vankilan muurin molemmin puolin. Haastavimmat työn kehittämiskohteet ovat toki joiltakin osin muuttuneet parempaan suuntaan ja kriittisimmät asiat, esimerkiksi vankien lasten asema, tulleet läpinäkyvimmiksi, mutta asenteet muuttuvat valitettavan hitaasti.

Positiivista sen sijaan on se, että vankeusaika ei ole enää pelkkää ”lusimista” vaan nykyisin myös rangaistusajan suunnitelmallista. Niin sanottua rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa tulisi ehdottomasti ottaa nykyistä paremmin huomioon vangin perhesuhteet. Näin vangille ja hänen perheelleen pystyttäisiin tarjoamaan mahdollisesti saatavilla olevia perhesuhteita tukevia toimintoja paremmin. Rangaistusajan suunnitelman laaja-alaisempi täyttäminen helpottaisi myös potentiaalisten osallistujien löytämistä erilaisiin toimintoihin. Vangin perhesuhteet ja niiden laatu eivät välttämättä tule vankeusrangaistuksen aikana esille, ellei niitä ole rangaistusajan suunnitelmaan selkeästi kirjattu ja niiden merkitystä korostettu.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Vanki lusii tuomionsa, hän tietää syyllistyneensä johonkin sellaiseen, josta yhteiskunnassamme on säädetty vankeusrangaistus. Silti hänenkin rangaistuksensa tulisi normaalisuusperiaatteen mukaisesti olla vain vapauden menetys ja kaikkea muuta hänelle aiheutuvaa haittaa tulisi kaikin tavoin pyrkiä ehkäisemään. Myös vankien perhesuhteiden ylläpidon kannalta on merkitystä erityisesti normaalisuusperiaatteella, joka on hyväksytty vankeinhoidon periaatteeksi sekä lainsäädäntötasolla, että periaateohjelmassa. (Karsikas, 2003, 27.) Vangin omainen, läheinen ei ole tehnyt rikosta. Siitä huolimatta hän kärsii vapaudessa samankaltaista rangaistusta kuin vankilassa oleva. Sanonta ”perhe lusii” tuntuu pitävän myös tutkimukseni valossa paikkansa.

Olisiko meidän aika astua todella uudelle vuosikymmenelle ja tuulettaa ajatuksiamme asenteidemme suhteen? Puolisot jäävät yksin, lapsi menettää vanhempansa, äiti ja isä itkevät oman aikuisen lapsensa tilannetta, sisar ja veli kaipaavat muurin taakse lähtevää. Vankien omaiset ovat laaja joukko, heitä on paljon ja he todella tarvitsevat tukea myös yhteiskunnan palvelujärjestelmältä.

Missä kohtaa järjestelmässämme on aukko? Saatujen tutkimustulosten mukaan näyttää siltä, että tukea omaisille on tarjolla aivan liian vähän. Tutkimuksen kautta valottuva tuen tarve on laaja ja koskettaa niin vankilaa, kuntaa, kuin myös kolmatta sektoria.

Rikosseuraamuslaitos näyttää alkaneen toimia konkreettisesti asian ympärillä, mutta mitä tekee kuntasektori? Vanki on vankeusaikanakin kuntalainen ja luonnollisesti myös hänen läheisensä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnossa on tätä tutkimusta kirjoitettaessa kutsuttu koolle lapsi- ja perhetyön linjaustyöryhmä, jonka tehtävänä on linjata monia rikosseuraamusaikaisia perhetyön osa-alueita.

Mielenkiintoista onkin nähdä, saammeko perhetyölle vankiloihin lisää resursseja tai määritelläänkö nykyisten työntekijöiden tehtäväkuvia laajemmin? Tämä osaltaan voisi mahdollistaa myös vapaudessa olevien läheisten tuen tarpeen paremman huomioimisen. Toivottavaa on, että linjaustyöryhmä ottaa selkeästi kantaa erityisesti turvapuolen henkilökunnan peruskoulutukseen, josta edelleen puuttuu lapsi- ja perhenäkökulma. Koulutus on ratkaisevassa asemassa myös asenteiden muuttumisessa. Lisäksi vanhemmuuden tukeminen vankeusaikana ja lapsille järjestettävät inhimilliset tapaamisolosuhteet, joissa voi koskettaa vanhempansa, olisivat erittäin keskeisiä ja tärkeitä linjattavia asioita.

Tapahuuko samanaikaisesti mitään sosiaaliseuralla, mielenterveyspalveluissa tai kirkon työssä, joilta tahoilta vankien läheiset tämä tutkimuksen mukaan myös odottavat tukea? Kuka tuntee piston sydämessään ja pysähtyy sen ajatuksen äärelle, että voisiko aukko järjestelmässä sittenkin olla myös sellaista jota voisin yksilönä täyttää? Voisiko se olla ensi sijassa sitä, että minun tulisi

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

miettiä uudelleen omaa asennettani suhteessa rikoksentekijään ja hänen läheiseensä?

Mitä jää puuttumaan, kun toivottua muutosta ei synny? Millaista apua tarjotaan tukea antavina palveluina? Voisiko ammattilaistenkin rooli olla enenevässä määrin tuoda vankien ja heidän läheistensä tueksi sellaista elämänsisältöjä rakentavaa sosiokulttuurista ympäristöä, jossa on läsnäoloa, kuuntelua ja toisen arvostamista? (Myllärinen 2011, 179.)

Lindqvistin mukaan kärsimyksen ongelmaan ei ole olemassa teoreettista vastausta. Kukaan ei pysty sanomaan, miksi ihmisen täytyy kärsiä, joskus lähes pohjattomasti. Sen sijaan on olemassa käytännöllinen vastaus. On otettava osaa lähimmäisen kärsimykseen ja pysyttävä uskollisesti hänen vierellään. (Lindqvist 2003, 98.)

Onko meidän suostuttava yhteiskunnan yhä lisääntyviin vaatimuksiin yksin selviytymisessä ja jaksamisessa sekä häpeän sivuuttamisessa? Meillä on tarjolla myös toisenlainen, vaihtoehtoinen valinta. Me voimme olla uusi airut, tuoden mukamme tuulahduksen ihmisen aidosta kohtaamisesta.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva.

Bergström, P. & Cedeström, H. 2009. ”Om vi mammor mår bra mår inte barnen bra heller” – en studie om kvinnor har barn med frihedsberövade män. Ersta Sköndal Högskola. Socionomprogrammet. Institutionen för social arbete.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2002. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4 painos. Tampere. Vastapaino

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6 painos. Tampere. Vastapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Kankkunen, P., Vehviläinen-Julkunen, J. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. WSOYpro Oy.

Karsikas, V. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö 2003. Rikosseuraamusviraston julkaisuja. 1/2003.

Kaurala, M. 2009. Mitä kuuluu vangin läheisille? Sosiaalisen tilanteen kartoitus. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 3/2009.

Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M., Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä. Sosio-kulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere.

Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J., Dufva, V. 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat- Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kylmä, J., Pietilä, A-M., & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Terveystieteen etiikan lähtökohtia. Teoksessa. Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. Terveystieteen edistämisen uudistuvat työmenetelmät. WSOY. Helsinki.

Lindqvist, M. 2003. Ole hyvä. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.

Melin, M. 1998. ”Fångarnas barn.” Rädda barnen. Stockholm.

- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä.
- Mohell, U. ja Pajuoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma.
- Myllärinen, A-R, 2011. Lainrikkajien elämänsisällön muutos ja sitä tukeva auttamistyö. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere.
- Nieminen, J., Tuokkola, K. 2008. Jyvällä -projektin väliarviointi. Sosiaalikehitys Oy. Hämeenlinna.
- Niku, A., Sarinko, E. 2004. Yhdessä suru on helpompi kantaa. 2. painos. Tuettu suru-projekti. Mielenterveysseura. SMS-tuotanto Oy. Dark Oy Vantaa.
- Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. WSOY. Helsinki.
- Ryynänen, H-K & Suomela, M. 2011. Lähelle. Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Raportteja 1/2011.
- Sassi, T. & Huhtimo, P. 2006. Kun perhe lusii. Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/2006.
- Sassi, T. & Huhtimo, P. 2009. ”Koettiin olevamme se perhe...” Ehjä -Perhe Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arviointi. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 1/2009.
- Sassi, T. 2011. Suljettujen vankiloiden vanhempi- lapsi tapaamistilat. Kriminaalihuollon tukisäätiö.
- Sassi, T. 2011. Ehjä Perhe. Vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojekti 2007 – 2010. Loppuraportti. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 5/2011.
- Sassi, T. (Toim.) 2012. Ehjä perhe -vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan ohjaajan opas. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 2/2012.
- Tuokkola, K. 2009. Jyvällä -hankkeen ulkoinen arviointi. Loppuraportti. Sosiaalikehitys Oy. Hämeenlinna.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 25.10.2011.

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Jyväskylä.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Tammi. Vammala.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1-2. painos. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Julkaisemattomat lähteet

Pöyhönen, L., Tuomainen, M. & Purhonen, K. (toim.) Jyväällä -projekti 2006-2009. Tyynelän Kehittämiskeskuksen osahankkeen loppuraportti.

Suomela, M. 2010. Perustelumuistio raha-automaattiyhdistykselle. Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Virta, R. (toim.) 2011. Länsi-Suomen perhetyön kehittäminen 2011-2014. Perhetyön kehittämistyöryhmän raportti 16.12.2011.

Lait, asetukset ja aloitteet

Vankeuslaki 767/05

LAPS/63/2011

Rikosseuraamuslaitos 17/090/2011

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Muut lähteet

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2012.

www.krit.fi/HANKESIVUT/ehjaperhe_vankiperhetyoverkosto.shtml. Viitattu 26.1.2012.

<http://www.vankienomaiset.fi/?id=139> Viitattu 1.2.2012.

<http://www.vankienomaiset.fi/?id=24> Viitattu 4.5.2012

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Liite 1

SAATEKIRJE

Hyvä vastaanottaja

Toimin projektikoordinaattorina Kriminaalihuollon tukisäätiössä Ehjä perhekehittämiprojektissa. Työssäni kehitän vankien ja heidän läheistensä kanssa tehtävää perhetyötä. Tämä pitää sisällään sekä perheleiri- että vertaisryhmätoiminnan kehittämisen. Lisäksi olen suunnitellut vankiperhetyön koulutusta rikosseuraamusalan- ja kunnan henkilöstölle. Yhteistyökumppanini on ollut VAO ry sen perustamisesta vuodesta 2005 lähtien. Vangit ja heidän läheistensä ovat siis olleet asiakkaitani, mutta myös tärkeitä kumppaneita omaisten palveluiden kehittämisessä.

Opiskelen työni ohessa Hämeen ammattikorkeakoulussa aikuispuolella sosionomi (AMK) linjalla. Tämä kysely on opintoihini liittyvä opinnäytetyö, jonka toteutan kyselytutkimuksena Vankien omaiset VAO ry:n yhdistyksen jäsenille.

Kysely lähetetään kaikille Vankien omaiset VAO ry:n yhdistykseen kuuluville jäsenille. Tarkoituksena on selvittää keitä vankien läheiset itse asiassa ovat ja tuoda esiin läheisten avun tarpeita sekä millaista on olla rikoksentekijän läheinen. Tämän tiedon esille saaminen on tärkeää, jotta rikoksentekijöiden läheisille kyetään kehittämään uudenlaisia tukimuotoja.

Ehjä perhe- projektissa saatujen kokemusten mukaan läheisille ja omaisille kohdennettuja tukimuotoja ei ole tällä hetkellä kovinkaan paljon tarjolla.

Vastauksesi on erittäin arvokas tiedonlähde kehitettäessä läheisten palveluja!

Pyydän sinua vastaamaan kyselyyn 26.11.2010 mennessä ja postittamaan sen oheisessa kirjekuoressa, jonka postimaksu on jo maksettu. Kyselyn toteuttamisessa tehdään yhteistyötä Vankien omaiset VAO ry:n kanssa ja se on toimitettu vastaanottajille VAO:n puheenjohtajan kautta.

Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä vastaajan henkilöllisyys tule missään vaiheessa julki! Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on kevät 2011. Valmiin opinnäytetyön saa tuolloin luettavaksi VAO:n puheenjohtajan kautta.

Lisätietoja ja neuvoja kyselyn täyttämiseen voit tarvittaessa kysyä projekti-koordinaattori Tarja Sasilta p. 050 – 4124 016 tai Vankien omaiset VAO ry:n puheenjohtaja Marja Vilkama- Latvalalta p. 050 – 3400 373.

Kiitos vastauksistasi etukäteen!

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

Liite 2

KYSELYLOMAKE VANKIEN OMAISET VAO RY:LLE

TAUSTATIEDOTSI

1. Sukupuoli: Nainen Mies

2. Ikä: _____

3. Mikä on koulutuksesi?

- Peruskoulu/kansakoulu
- Ylioppilastutkinto/lukio
- Ammattiopisto/ammattikoulu
- Ammattikorkeakoulu
- Korkeakoulututkinto

4. Oletko:

- Työssä
 - Työttömänä
 - Työvoimakoulutuksessa/kursseilla
 - Opiskelemassa
 - Äitiys-/vanhempainlomalla/hoitovapaalla
 - Sairauslomalla
 - Eläkkeellä/kuntoutustuella
 - Muu tilanne, mikä:
-

5. Millä tavalla olet läheinen rikoksentekijälle?

- Aviopuoliso
 - Avopuoliso
 - Tyttö-/poikaystävä
 - Ex-puoliso
 - Vanhempi
 - Isovanhempi
 - Lapsi
 - Sisar/veli
 - Ystävä
 - Muu, mikä:
-

6. Miten asut:

- Yksin
-

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

- Puolison kanssa
 - Puolisoni ja lapseni/lasteni kanssa
 - Lapseni/lasteni kanssa, olen yksinhuoltaja
 - Vanhempieni tai muiden sukulaisten kanssa
 - Muulla tavoin, millä:
-

7. Onko sinulla lapsia vankilassa olevan läheisen kanssa?

- Ei Kyllä, lasten määrä _____ ja iät: _____

8. Minkälaiseksi koet oman mielialasi tällä hetkellä?

- Erittäin hyväksi
- Melko hyväksi
- Kohtalaiseksi
- Melko huonoksi
- Erittäin huonoksi

TIEDOT LÄHEISESTÄ

9. Läheiseni on: Nainen Mies

10. Läheiseni ikä: _____

11. Kuinka pitkää vankeustuomiota läheisesi on suorittamassa (konkreettinen vankilassa-oloaika)?

- Alle 8 kuukautta
 - 8kk – 2 vuotta
 - 2 – 4 vuotta
 - 4 – 8 vuotta
 - yli 8 vuotta
 - Vankilaan menossa
 - En osaa sanoa
 - Muu tilanne, mikä
-

12. Onko vankilatuomio hänelle?

- Ensimmäinen
- Toinen
- Kolmas
- Neljäs
- Viides tai useampi
- En tiedä

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

16. Mikä on/oli mielestäsi tärkein yhteydenpidon muoto läheiseesi?

☐ Puhelinkeskustelut	☐ Kirjeenvaihto	☐ Käynnit tapaamisajoilla
☐ Perhetapaamiset	☐ Lomat	☐ Jokin muu tapa, mikä
-

17. Onko jokin/jotkut seuraavista asioista vaikeuttaneet yhteydenpitoa läheiseesi? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä	☐ Matkakustannusten kalleus
☐ Toimeentulotukea ei saa matkakustannuksiin	☐ Tapaamisaikojen vähyyys
☐ Vaikeus saada tapaamisoikeutta	☐ Omat työajat
☐ Lastenhoito-ongelmat	
☐ Läheiseni ei ole saanut lomalupaa	
☐ Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus	
☐ Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus	
☐ Jokin muu asia, mikä?	
-

18. Oletko voinut tavata läheistäsi hänen lomalla ollessaan?

- En, läheiseni ei ole saanut lomalupaa
 En, muusta syystä, mistä?
-
-

Kyllä

19. Missä suhteessa sinun elämäsi on muuttunut eniten läheisesi vankeusrangaistuksen myötä?

20. Mikä läheisen vankeustuomiossa on ollut eniten kuormittavaa/stressaavaa?

21. Miltä yhteiskunnan tahoilta odotat/olet odottanut tukea, että tilanteesi helpottuisi?

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
22. Läheiseni vankeusrangaistuksen vuoksi erityisen raskasta minulle on/ on ollut:					
Ikävätunteet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Läheiseni oma hätä tilanteestaan	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Hätä läheiseni selviämisestä vankilaolosuhteissa	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Tiedon puute vankilaolosuhteista ja vankilaan liittyvistä käytännön asioista	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Luottamuksen heikentyminen läheiseni ja minun välillä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Leimautuminen/ ympäristön ja muiden ihmisten suhtautuminen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Häpeän tunne tilanteesta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Konkreettinen yksin jääminen arjen velvollisuuksien kanssa	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Lasteni tai lapsenlasteni isä/äitisuhteen ylläpidon vaikeudet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Pelko lasten isäsuhteen heikentymisestä/ katkeamisesta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Pelko läheiseni pärjäämisestä vankilan jälkeen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Pelko läheissuhteesta vankeuden jälkeen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Muu asia, mikä:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

KOKEMUKSET VANKIEN OMAISET VAO RY:STÄ

23. Kuinka kauan olet ollut VAO ry:n jäsen tai mukana VAO:n järjestämässä toiminnassa?

Alle puoli vuotta Yli puoli vuotta, mutta alle vuoden Yli vuoden ajan

24. Mistä sait tiedon VAO ry:stä?

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

25. Oletko ollut mukana VAO:n vertaisryhmissä tai leireillä?

- Ei Kyllä, missä?

26. Miksi tulit mukaan VAO:n toimintaan?

27. Mikä on mielestäsi ollut erityisen hyvää VAO ry:n toiminnassa?

- Vertaisryhmätoiminta
 Kesäleirit
 Virkistysviikonloput
 Sähköpostiviestit / tiedotteet
 Muu, mikä?

Jos rastitit monta kohtaa, niin kirjoita tähän yksi sinulle tärkein toimintamuoto.

28. Onko keskusteluista VAO ry:n vertaistoimijoiden kanssa ollut sinulle hyötyä?

- Ei, miksi ei

- Kyllä, millaista hyötyä, missä asioissa

29. Onko sinulla mielessäsi asioita, joita VAO ry:ssä voisi tehdä toisella tavalla kuin mitä on tehty?

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

OMAT ODOTUKSET JA TARPEET

30. Jos ajattelet aikaa läheisesi rikoksen tapahtuessa, millainen oli tilanteesi? Keneltä olisit tarvinnut apua/tukea arjessa?				
	Kaipasin apua	En saanut apua	Sain jonkin verran apua	Sain paljon apua
A. Rikoksen tapahtuessa				
Lähiomaisilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Muilta sukulaisilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Ystävilta/tuttavilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Työ- tai opiskelukavereilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Viranomaisilta tai muilta tahoilta (esim. diakoni, sosiaalityöntekijä, pastori, perhetyöntekijä, psykologi, kriisityöntekijä, kodinhoitaja, projektityöntekijä yms)→ voit alleviivata tai kirjoittaa tahon _____ josta olisit tarvinnut apua/tukea?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Muilta tahoilta, miltä:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
31. Millainen on tilanteesi tällä hetkellä? Keneltä koet tarvitsevasi apua/tukea arjessa?				
	Kaipaam apua	En saa apua	Saan jonkin verran apua	Saan paljon apua
B. Tällä hetkellä				
Perheen jäseniltä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Muilta sukulaisilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Ystävilta/tuttavilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Työ- tai opiskelukavereilta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Viranomaisilta tai muilta tahoilta tahoilta (esim. diakoni, sosiaalityöntekijä, pastori, perhetyöntekijä, psykologi, kriisityöntekijä, kodinhoitaja, projektityöntekijä yms)→ voit alleviivata tai kirjoittaa tahon _____ josta tarvitseisit apua/tukea?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Muilta tahoilta, miltä:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

32. Missä asioissa tarvitsit/tarvitset apua edellisessä kysymyksessä ilmoittamiltasi tahoilta?

” KAKSOISELÄMÄÄ SITÄ ELI..”

Vankien omaisten kokemuksia tuen tarpeesta ja Vankien omaiset VAO ry:n toiminnasta.

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

33. Miten toivot suhteesi vankilassa olevaan tai vapautuneeseen läheiseesi kehittyvän tulevaisuudessa?

34. Kun ajattelet elämäntilannettasi tällä hetkellä, onko joitain asioita, joissa tarvitsisit palveluja tai tukea (tai apua, tietoa, neuvoja tms.) nykyistä enemmän?

- En
- Kyllä, missä asioissa?

35. Onko mielessäsi vielä jotakin, josta haluaisit mainita tässä yhteydessä?

KIITOS VASTAUKSISTA!

